

Otomar Dvořák

ČS

ROLOTOČ SVĚT

Otomar Dvořák

ROLOTOČ SVĚT

Fotografie na zadní straně obálky: rybníček u loveckého zámku Tři Trubky
(foto Josef Pepson Snětivý)

Copyright © Otomar Dvořák, www.otomar-knihy.webnode.cz, 2025

Editor, Photograph © Josef Pepson Snětivý, www.pepson.cz, 2025

Cover & Layout © Nakladatelství ČAS, Alena Šulcová, 2025

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2025

ISBN 978-80-7475-529-3

Díl první:

**DĚDICOVÉ BLÁZNIVÉHO
MAXMILIÁNA**

*Věnuji památce svého dědečka, který ještě uměl staré provaznické řemeslo
a jehož svérázný způsob vyprávění mi odhalil tajemství příběhů.*

MOTTO:

*„Každý provaz má dva konce.“
Provaznické přísloví*

*„Otevřeným oknem slychávám vodníkův dětský pláč;
jest nám stríci se úkladné vody...“
Vladislav Vančura: Amazonský proud*

PROLOG

Franckovi ze všech jarmarků, co jich kdy prošmejdili s otcovým rozhrkaným vozíkem, nejlouběji v paměti utkvěl ten oujezdský, na kterém se Honza Trsojc poprvé pokusil prodat kozu. Koza se vzpínala, jako by tušila svůj neblahý osud, mečela a zlostně trhala rohy ovinutými provazem. Co jí to však bylo platné; provaz byl kvalitní (Routova práce se nezapře!) a navíc Honza táhl vši silou svých desíti let. Za chvíli vyrostlo kolem kibiců jak hříbů po dešti: povzbuzovali střídavě kozu i kluka a smíchy se mlátili po stehnech. Jen starý flašinetář Josífek se zamračil, hodil si přes rameno řemen malované truhly, plné nejnovějších melodií, a když pajdal k hospodě, kde tušil nadějnější kšeft, prskal vzteky hůř než starý kocour, jemuž hloupá kořata seberou před nosem tučnou myš. Ale ani koňáci, splachující sklenkou rezné dobré obchody, ti světáci s vyleštěnými holínkami, vyloženými na stolech, a s dlouhými viržinky mezi žlutými zuby, neměli pro něj pochopení a poslali ho, i s jeho tklivou baladou o nešťastných milencích, co „večer k deváté hodině dali se přeject mašině“, pěkně od plic do prdele.

Zato Routa věděl, že právě tady, kde páchne koňský pot a kde kravská slina zvlhčuje prach, je to pravé místo pro jeho vozík. Vztyčil dlouhou *šibenici*, na kterou jeho ženské rozvěsily zboží: *halbštriky* a *bokováky* na telata, koňské *postraňky*, *čabraky* a *ohlávky*, ozdobně vyplétané do hvězdic, *popruhy*, *pavuzníky* na utažení fůry sena, *náušnice* s barevnými střapci, *sítěné deky* na celého koně (ty, co jsou nejlepší pod *moravské kštry*!), *košíčky* na volské čumáky, *porodní provázky*, jimiž se tahají vyděšená telátka do vřavy světa...

Sedláci se zastavovali, rozvázně drhli palci po nedělně vyholených bradách. Routa se na ně povzbudivě usmál: jen pojdte blíž a zkuste kvalitu, tak dobře a levně nenakoupíte, kdybyste zběhali kraj světa! Koutkem oka postřehl, že Francek se vytrácí do davu, obklopujícího kruh, kde koňáci prováděli hřebce, a v duchu synovi přislíbil, že mu to toulání vytluče z hlavy. Francek totiž mizel vždycky, když se dostal do blízkosti koní, a neod-

radila ho ani představa výprasku, zákonitě následujícího. Svazek provazů, namočených pro přístření ve vodě, dovede pěkně štiplavě přilnout k tělu! Jenže koně... Krásní, hnědí, vraní, bílí, grošovatí, koně s divokým okrouhlým okem a chvějivým růžovým chrípím, koně, jimž se ježí hříva a pod kůží cukají neklidné svaly, koně, kteří bijí kopyty o zem, protože cosi cítí za nízkým, palčivým obzorem tohoto zapomenutého kraje. Koně! Provaz nadělá na zadku modřiny, že si Francek nebude moct týden sednout, jenže koně jsou koně...

Byla tu skoro celá Routova rodina, neboť o jarmarku musí prodávat každý, kdo má ruce, a hlavně hubu, aby dokázal vychválit své zboží. Co se nevydělá o jarmarku, to se ve všední dny těžko dohání. Skoro celá: Chyběl Tomeš, nejstarší syn, nepodařené kvítko, černá ovce...

Krasavec Tomeš, idol dívek! Nosí kostkované kalhoty, špičaté boty *šimy*, vestu s řetízkem a klobouk *na tři facky*, kouří dlouhá viržinka a rozvaluje se po hospodách s partou podobných frajerů. Občas si někde půjčí, nadělá dluhy a ostudu, a otcí nezbyvá než dřít se zaťatými zuby, pracovat zbůhdarma a zadarmo, aby všechno splatil, urovnal a uchlácholil. „Vyženu tě z domu!“ vyhrožoval Routa, když se Tomeš vracel vratkým krokem a táhlo z něj jako z palírny, chytil syna pod krkem, díval se na něj nahoru (a bohužel, ten pohled mu nepřidával na převaze ani důstojnosti), ale Tomeš se otcí vytrhl a stál proti němu rozkročený se zaťatými pěstmi. „Co si myslíte!“ křičel, zalykaje se bezmocnou zlostí. „Copak tohle je nějaký život? Motat se v provázcích, dusit se prachem z konopí, pomalu chcípat a nevytáhnout paty dál než na oujezdskej jarmark! Za lesem pro vás končí svět! Víte vůbec, že v Kostelci už mají dráhu? Že půl dne cesty odtud vedou koleje do Prahy, do Plzně, do Vídně?“

Routa si na to jen vzpomněl, a hned mu naběhla modrá cukající žíla nad levým spánkem. Radši se odvrátil, aby jeho zamračená tvář neodrazovala zákazníky. Anežka, jediná dcera, jim úsměv stokrát vynahradí: je to jednoduchý kvítek s pomněnkovými očima, krásná po babičce. Je jí teprve čtrnáct, ale i postarší ženáci rozpačitě uhýbají pohledem, když s ní mají promluvit, protože z ní vyzařuje něco přímočaře smyslného. To její matka vedle ní připomíná šedou myšku, všude trpně a ochotně přítomnou, pilnou, smutnou a téměř nepostřehnutelnou.

Veškerá tíha otcovy zlosti se stále víc přenášela na Franckovu hlavu; jako obvykle to schytl za všechny. Nejmladší a nejméně schopný k obraně, hrál trpně svoji roli obětího beránka. Věděl, jak se skrčit, aby rána tolik nebolela, věděl, jak si krýt lokty hlavu, aby mu svištící provaz nevyrazil

oko, protože otec se pohyboval ve své rudé mlze, odkud nemohl sledovat, kam dopadají jeho rány. Navíc Francek dráždil otce nepochopitelnou tupostí, nepřítomně zasněným pohledem, flegmatickým plněním příkazů...

„Děti se nám nepovedly!“ vykřikoval někdy provazník Routa. „Zač nás Pánbůh trestá, že se nám ty děti nepovedly?“

Francek nebyl jediný, kdo toho dne schytl na oujezdském jarmarku výprask. Honzovi Trsojc se nepodařilo prodat rodinnou kozu. V poslední chvíli se jako bohyně pomsty zjevila stará Trsová: rozčuchaná, špinavá, ve vlasech slámu a bosá, chodidla obalena bílým prachem, jak běžela celou cestu od Huti, silnicí nahoru kolem potoka, kde jí sedlák Jirmal nabízel, aby si vyskočila na jeho povoz, jenže vdova Trsová se jen ječivě zachechtala – „To já tam budu dřív!“ –, a vzala to přímo přes kopec. Samozřejmě, že si tam někde bodla trn do nohy, a teď za sebou nechávala krvavou stopu. Popadla syna oběma rukama a cloumala s ním, jako by z něj chtěla vytřást duši.

Honza se vzdal vší naděje a byl vlečen k domovu na společném provaze s kozou.

Část první

HODINY S KUKAČKOU

I.

V den oujezdského jarmarku tomu bylo bezmála šedesát let, co se dědeček Maxmilián Routa vyučil zámečnickému řemeslu u jedné solidní vídeňské firmy. Dostal tehdy krásně malovaný výuční list, za ušetřené peníze koupil hodiny – pravé švarcvaldky s kukačkou! – a dal je do ruksaku k tomu výučnímu listu a bochníčku chleba. To byl veškerý jeho majetek. Hodil ruksak přes rameno a vydal se domů. Na obzoru se modraly hory a povozy na silnicích vířily bílý prach. Za kopcem se vyvalil sloup černého kouře, babky se křížovaly a pasáči uháněli o překot, aby zahlédli tu ďábelskou mašinu, žhavý kolos, se sykotem vypouštějící páru a plivající roje jisker. Za okny vagonů unyle pobledlé dámy a tlustí pánové, jimž na břiše tikaly zlaté hodinky; čas se jim proměňoval v peníze a unikl mezi prsty. Devatenácté století se začínalo řídit ke svému konci stále závratnější rychlostí...

Maxmilián vlastnil švarcvaldky a neměl kam spěchat: svět se před ním otvíral jako mísa lahůdek. V poledne snědl skrojek chleba, napil se vody z potůčku a napásl šťovíku, večer uleh do provoněné kupky sena, z níž teple vydechovalo nastřádané slunce.

Měsíc stál jako důvěrné oko noci nad zrcadlem nedalekého rybníka, žáby spustily svůj koncert a Maxmilián by docela sladce spal, jenže o půl-noci to ve vodě zašplouchalo, jako by se tam převalovalo tucet kaprů, a pak vylezl na břeh vodník. Maxmilián neměl sebemenší zájem dohadovat se s vodním lupičem duší. Skepticky pozoroval, jak ten zelený mužíček metá kotrmelce přes všechny kupky, a chystal se, že ho natře holí. V tu chvíli však zasáhly švarcvaldky, pověšené na vrbě (neboť hodinář důrazně nabádal, že hodiny se musí na noc věšet!), kukačka dvanáctkrát zakukala, a vodník, zmaten tím, že o půlnoci slyší kukačku, se pohroužil zpátky pod stříbrnou hladinu. Do rána už dal pokoj. Příhodu pak Maxmilián mnohokrát vyprávěl dětem i vnoučatům – a kupodivu: čím víc let od ní uplynulo, tím mu připadala pravdivější.

Na vandru nemohl zavazit o pořádnou práci a nutno říci, že i skvělý šťovík ze silničních příkopů se časem přejí. Tak přišel jednou do kraje potůčků, černých roklí, borových lesů a kamenitých stráněk, na nichž svítily temně zelené svíce jalovců. Míjel zrovna chalupu, kde ve světnici drnčel kolovrat a nade dveřmi visela neuměle napsaná cedule: JAN HOSNEDL, PROVAZNICKÉ ZBOŽÍ VŠEHO DRUHU. A právě v té chvíli zasáhl osud: prodřený popruh ruksaku se definitivně přetrhl, jen taktak, že Maxmilián stačil zachytit padající hodiny. Zaklepal tedy na dveře, které se tu samy nabízely, aby požádal o opravu.

Přišlo mu otevřít asi sedmileté děvčátko s hlubokým pohledem. Oči mělo hnědé a plavaly v nich sluneční jiskřičky. Maxmilián zapomněl, co vlastně chtěl, vešel dovnitř, uviděl na zdi skobu a pověsil na ni švarcvaldky. Dřevěná kukačka vyskočila ze svých dvířek a zakukala.

„To jsou krásné hodiny!“ vydechlo děvčátko.

„Přijdu si pro ně za deset let,“ řekl Maxmilián a rychle odešel, aby zahnal hříšné myšlenky.

Vrátil se za deset let. Bylo to zrovna o májích, obec se přes noc změnila v březový háj, rozkvetlý pentlemi všech barev. Nejkrásnější májka však stála před chalupou, z jejíž oken zaznívalo kukání dřevěné kukačky.

Zabušil na dveře, ale vzkázali mu, že ho jejich dcera nechce vidět, že ji rozbolela hlava z jarního vzduchu. Ve skutečnosti se tiskla na půdě za komínem, schoulená do klubíčka, aby v sobě udržela srdce, které se třepotalo jako poplašené ptáče, které chtělo bezhlavě vyrazit k modré obloze a letět, letět, dokud nepadne vysílením na kameny strání, hlídaných přísnými jalovci...

Později přišli chlapci s muzikou, dali zavdat otci i matce z napěněného korbelu a významně čekali.

Starý Hosnedl položil na ták ošoupaný šesták. „Víc nemám,“ řekl.

„Ale máte! Máte poklad, sousede! Zavolejte nám tanečnici!“

Den byl horký a všichni se už od rána nalévali pivem a kořalkou. Není divu, že když vyplula Hanička (neboť tak ji rodiče pokřtili) ze dveří s naškrobenými rukávy, houpavými boky a šněrovačkou, která se marně snažila udržet pučící tělo ve slušných mezích, ztratili půdu pod nohama, ztratili soudnost, ztratili hlavu.

Vtom vystoupil Maxmilián a řekl: „Haničko! Přišel jsem si pro ty hodiny!“

A místní mládenci zaryčeli vztekem jako stohlavé zvíře: „Bijte přespolníka!“

„Počkejte,“ řekl nejstarší z nich, „ať dokáže, že není slepičí hovno. Ať uřízne pro svou milou máj.“

A zvíře zařvalo radostí. Hnali ho jako odsouzence na náves, pod velkého májového Krále, vysokou borovici, jejíž oloupaný kmen pevně tkvěl v udusané hlíně a zelený vrcholek s věncem a pentlemi se chvěl kdesi v závrtně modré výšce. Dali mu do ruky pilku: „Lez! Tak lez, dělej! Na co čekáš?“

Ohlédl se po hnědých očích, v nichž postrašeně blikaly sluneční jiskřičky. Plivl si do dlaní a vzal pilku do zubů. Objal bílé dřevěné tělo rukama a stehny; bylo to jako pryskyřnaté milování, směřující zoufale vzhůru. Nebyl si jist svou silou, jeho ruce, uvyklé držet pilník, se smekaly po hladkém kmeni. Jen se nedívat na vrchol, nepočítat vzdálenost, šplhat, lézt, přitahovat se jako červ, nepřestávat, nezastavit se, ani na vteřinu nezaváhat v nepřetržitém stoupání... Oči měl plné palčivého potu, a najednou cítil, že už to dál nejde, že tělo odmítá příkaz vůle. Zůstal viset jako velký pytel kdesi v poslední třetině cesty a zdola k němu stoupal spokojený smích, řehot, jekot. Les dychtivých rukou se opřel o kmen máje a třásl s ní stále prudčeji.

„Setřeste ho! Shodte tu shnilou hrušku!“

Snažil se opatrně klouzat dolů, ale dřevo ožilo a vysmekávalo se z jeho objetí; nakonec mu zbyl jenom pád do prázdna, pád do udusaného kruhu, do bolesti a ponížení...

Přivedli beránka, jehož mírumilovné rohy byly okrášleny pentlemi, přivedli beránka, a přitom překračovali ležícího Maxmiliána, který je už nezajímal. Zmizel z jejich obzoru, a zahlcen vnitřními slzami si v duchu počítal kosti. Slunce se nabodlo na vrchol májového Krále a vystříklo zla-

tými krupějemi. Zasvištěla kyrysnická šavle, a Maxmilián se na udusané hlině setkal s utátou, zakrvácenou beráncí hlavou. Hleděli si do očí se vzájemnou otázkou.

Pak přišla noc, aby zchladila rozpálená čela, aby pokryla vlhou rosou těla zmožených a padlých. Pak přišla i Hanička, aby zhojila Maxmiliánovu bolest něžnými slovy a hebkými doteky. Odešli spolu do provoněné kupky sena, z níž teple vydechovalo nastrádané slunce. Měsíc stál jako důvěrné oko noci nad zrcadlem nedalekého rybníka, žáby spustily svůj koncert a o půlnoci to ve vodě zašplouchalo, jako by se tam převalovalo tucet kaprů. Mokřý lovec duší obcházel neviděn kolem jejich kupky, zatímco na Maxmiliánovo nebe vypluly dva další zářivé měsíce, oblá bělostná ňadra s růžovými hroty. A za nimi následoval stříbrný táč břicha s terčem pupku a hluboký stín v klíně, plném jemného chmýří; ulehł na ně jak na louku...

Za osm měsíců se jim narodila dcera: slaboučká, nedonošená, nehezká. Porodní bába si odpřívla, když spatřila tvář toho novorozeněte: „Pfuj tajfl! Má v očích Smrt!“

II.

Holčičku nechali pokřtít jménem Marie. To už měli za sebou svatbu, honěnou na poslední chvíli před očima pomlouvajících sousedek. To už bydleli v jedné světnici Hosnedlovic chalupy a Maxmilián se ke svému zámečnictví přiučoval u starého Hosnedla provaznickému řemeslu.

Mařenka byla neobyčejně hodné dítě. Dívala se moudřýma, zkoumavýma očima. Vrásčitá tvář se jí časem vyhladila a dostala příjemnější rysy. V roce věku se ještě nedokázala posadit, ale už rozmlouvala s matkou. Ve druhém roce se teprve pokoušela chodit a moc jí to nešlo, chytala se nábytku a neustále padala, zato rozuměla všemu, co se dělo v domě i venku, a kladla matce otázky, kterými ji přiváděla do rozpaků. Maxmilián, jemůž se na prstech začínala tvořit mozolnatá jizva (cechovní znamení provazníků), přicházel z velké světnice do černé kuchyně, kde ty dvě chystaly cosi k obědu, a smál se: „Copak zase vymyslel ten náš malej mudrc?“

Lnul ke dcerušce zvláštní láskou, ale Hanka z ní měla strach. Někdy, třeba když něco šila, zmocnil se jí najednou podivný pocit, jako by jí po zá-

dech přeběhla mrazivá vlna. Rychle vzhlédla a spatřila, jak ji dcera nepohnutě pozoruje. Okřikla ji, aby zlomila svou tíseň, dítě ustrašeně sklopilo víčka, a Haně připadlo, že vlastně zahání své špatné svědomí.

Když byly Mařence čtyři roky, sedávala na malé stoličce u pece, kde babka sázivala chleba. Bylo to v zimě: ta byla tenkrát tuhá, sníh zalehl až k oknům chalupy a uvnitř vládlo celodenní šero. Mařenka listovala v loňském katolickém kalendáři, prohlížela si Alšovy obrázky, nakláněla se k třaslavému světlu, blikajícimu dvířky rozpálené pece, a občas se zeptala: „Maminko, prosím vás, co je tohle za písmenko?“

„Ukaž,“ řekla Hanka, sedící u okna s prkénkem, na němž dřevěnou ozubenou jehlou zručně přehazovala tenké provázky v hřebíkové osnově (v té době šly *nečované* čereny a saky na ryby dobře na odbyt). „To je B.“

„Aha, B,“ pokývala Mařenka a vrátila se na svou stoličku. Tak chodila několikrát denně, až najednou přestala chodit a přečetla sama celý kalendář. Pak sháněla staré noviny a krabice s firemními nápisy a vůbec všechno, co se dalo přechíst.

Hana na to koukala trochu užasle, trochu se strachem i s odporem, připadalo jí, že je to nějaká nezdravá a hříšná vášeň, v čemž se shodovala se svou starou matkou i se sousedkami.

Zato Maxmilián se smál a sháněl pro dcerku v okolních chalupách rozdrbané letité kalendáře, plné mravoučných příběhů o opuštěných sirotcích a krvavých pytláckých historek. Našla se dokonce i jedna památeční Bible, tlustá tak, až se zdálo, že je v ní četby nejmíň na desetiletí; Mařenka ji však přelouskala za pouhý měsíc. Nakonec zašel Maxmilián s dítětem do Oujezdu za učitelem a pyšně mu předvedl tu raritu. Učitel s Mařenkou rozmlouval a nechtěl věřit svým uším; řekl, že by ji hned mohl vzít za učitelského pomocníka, kterého právě marně shání, protože je ve svých čtyřech letech mnohem chytrější než většina těch, co se na volné místo hlásí.

Když se to Hana dozvěděla, dala se na modlení.

Rok nato šla jednou Mařenka brzy po ránu s matkou na trávu.

„Proč nejdeš rovně?“ zeptala se Hana, neboť si všimla, že dítě vždy po pár krocích zahýbá z cesty na pole.

„Nejde to, maminko! Všechno se točí!“

Hana od dítěte ustrašeně poodstoupila – a tu viděla, jak Mařenka chodí dokola, stále rychleji a ve stále užších kruzích, až se začala točit na místě jako divoce roztančený vlček, a pak padla. A když se nad ní sklonila, s hrůzou zjistila, že panenky Mařenčiných očí rejdí dokola, že samy pokračují ve zběsilém tanci, až se s křečovitým chvěním zastavily uprostřed bělma a zmrtvěly.

Hana zahodila srp do trávy a s jekotem pádila k domovu. Maxmilián, jak uslyšel, co se stalo, přetrhl rozdělaný pramen v půli, přeskočil padající stojan *štoku* se splétacími háčky a běžel na louku. Bylo však pozdě: na rukou přinesl domů už jenom ztuhlou mrtvolku své dcery.

Pohřeb proběhl v tísnivém tichu. Na bílé rakvičce vadla kytice kopretin a nebylo jisté, kdo ji tam vlastně položil. Sousedky si šeptaly, nakláněly k sobě hlavy v černých šátcích a vážně, velice vážně pokyvovaly.

„Byla moc chytrá, a to se nedá jen tak přežít.“

„Pamatujete na její oči? Urknula každýho, na koho se podívala!“

„Naše kráva až do včerejška dojila krev. A jak zazněl umíráček, hned jako když utne, mlíko je čisté!“

„Až budete házet hroudu na rakev,“ šeptala Trsová z pastoušky, „nezapomeňte uplivnout do čtyř světových stran. Ale opatrně, ať to nevidí farář!“

A podivuhodné bylo, že ten srp, který tehdy Hana odhodila do trávy, už nenašla, ačkoliv prochodila louku křížem krážem.

Za necelý rok se jim narodila další dcera. Hana už se toho jména bála, ale Maxmilián si prosadil, aby ji znovu pokřtili Marie.

III.

Franckův otec se jmenoval Martin a byl třetím dítětem z prvního manželství Maxmiliána Routy. Nejspíš v něm nezůstala ani jediná kapka otcovy krve, ani zlomek jeho tulácké touhy, svázané kdysi vlákny jemnějšími než bílý len, z něhož se dělají ty hladké, měkké šňůry...

Martin se narodil na martinské posvícení. Maxmilián byl té zásady, že světec napsaný v kalendáři v den narození je předurčen stát se patronem nového člověka. Protože však církev odnepaměti vylepšovala svůj spolek zázračných zasloužilců o řadu exotických světců, objevovala se později u Routových potomků jména, na nichž si sami jejich nositelé mohli zlomit jazyk: Eleonora, Nabuchodonozor, Silvestra... Naštěstí kromě matřik a úředních papírů o nich leckdo ani nevěděl; lidé si je upravili do úst a znali jen Elšku, Bohuše nebo Silvu.

Svatomartinský porod byl však pro Hanku, první Routovu ženu, osudný. Celý devátý měsíc točila klikou provaznického kola s levou rukou při-

tištěnou k vydutému břichu. Pod roztaženými prsty cítila v hloubce svého těla chvění splétaných vláken a nejednou zašeptala: „Já se bojím.“

V čase porodu se celý den zmítala na posteli a kousala prostěradlo, až jí rozcupované nitě uvízly mezi zuby. Zvířecí řev se jí dral do krku, a ona ho zoufale dusila a polykala v chuchvalcích slz a slin; cítila, že teď se její tělo konečně roztrhne, a snažila se zadržet alespoň prchající srdce, aby jí v nestřežené chvíli nevylétko ústy. Najednou zatoužila skrčit se opět na půdě za komínem, v konejšivém, tajemném šeru ztraceného Dětství, schovat se tam a nevidět, že na stránkách planou smuteční svícny jalovců... Její krása jako by se rozpadala s každým výkřikem.

Maxmilián odešel hned ráno do kopců. Bezcílně klopýtal přes kameny, hlubokým borůvkám, přes stráně, zářící rubíny brusinek, vracel se vyoranými brambořišti, z nichž se táhl kouř pasáckých ohýnků a ovíjel prokřehlý pahorky jako šedivá šála. Chodil sem a tam, aby vyhnal z hlavy úzkostné myšlenky. A tu pojednou zaslechl táhlý hvizd, melodii pomalu klesající a opět stoupající v naléhavých vlnách. Zachvěl se, jako by se ho kdosi neočekávaně dotkl. Bylo víc než jisté, že je to zpěv Královského hada, který žije tam někde nahoře, ve spleti obludných kořenů, propleten s pokroucenými těly zakrsklých staletých borovic. Jeho hlas často splyývá s naříkavým svistem podzemního větru. Vyprávělo se o těch, kteří spatřili jeho vznešenou hlavu se zlatou korunkou, i o těch, na něž se upřelo jeho podivuhodně lidské oko. Jen vyprávělo, protože spatřit Královského hada znamenalo téhož roku zemřít. A slyšet ho...

Maxmilián se dopotácel na břeh rybníčku a padl tváří do zvalené kupky. Nahnilé seno páchlo plísni. Na obloze se stádo černých mraků beznadějně pralo s větrem. Najednou se nabubřelá oblačná těla roztrhla a porodila bílou záplavu. Tisíce a tisíce mokrých, lepkavých vloček pomalu pohřbívalo kraj v úzkostném tichu. I vítr se zalkl sám v sobě a ztratil dech. Zmizel vodníkům rybník, zmizely kupky lásky, zmizel Maxmilián, zatínající bezmocně prsty do země.

V té chvíli dvanáctkrát zakukala dřevěná kukačka a švarcvaldky se poprvé od chvíle, kdy je Maxmilián zakoupil v nejlepším vídeňském hodi-nářství, zastavily.

„Je to kluk!“ vykřikl kdosi v nesmírné dálce a Hana pocítila sladkou a malátnou úlevu. Pomalu vstala, ohlušena tichem a oslepena nesmírnou bělobou. Prošla dveřmi, které byly dokořán, šla bílým prázdnem, spojujícím všechny obzory, a na bosých chodidlech cítila měkký dotek, chladící i pálicí zároveň. Šla z poloviny ve snu a z poloviny v nebytí – a překva-

povalo ji, jak snadno si vzpomíná na všechny pocity dosud nenarozených. A náhle jí z chodidla až k srdci projel tělem blesk palčivé bolesti. Vykřikla překvapením, neboť spatřila, že z bílé plochy trčí rezavý srp, jehož ostří se teď zbarvuje její vlastní krví.

Tak jsem ho konečně našla! pomyslela si s radostí.

Maxmilián se sebe setřásl navátý sních, povstal, rozhlédl se, a protože uviděl, jak zapadanou louku přetíná řetízek zakrvavených bosých šlápot, pochopil všechno.

„Hanka zemřela!“ řekli mu, jakmile rozrazil domovní dveře. „A taky hodiny se zastavily. Ale máš syna!“

„Dnes je Martina?“ zeptal se.

„Ba, pravda, že je, svatej Martin přijíždí na bílým koni.“

„Tak to bude Martin!“

IV.

Tak se narodil Martin, jenž nepodědil ani kapku otcovy krve, ani zlomek jeho věčné tulácké touhy, svázané kdysi vlákny jemnějšími než bílý len na hladké šňůry. Ta vlákna Hančinou smrtí náhle popraskala, a tak není divu, že hned, jakmile z jara roztál sních, přistihla stará Hosnedlová svého zete v komoře, kde si vyplétal nový popruh k vandrovní torně. Tentýž popruh, který se před lety přetrhl a přinutil ho zaklepat na dveře, nabízející „provaznické zboží všeho druhu“. Ten popruh, na který tehdy úplně zapomněl a který dodnes strašil dvěma roztřepenými konci. Dratví a tenkým provázekem teď Maxmilián zaceloval starou ránu, přitom si hvízdal nějakou vandrovnickou, a stařenka, když ho uviděla, řekla jen: „A co děti?“ „Nebojte se, pošlu vám... Až vydělám...“

V příštích letech malý Martin často vyhlížel povozy, vracející se po kosotelecké silnici. Občas se stalo, že některý strýc ze sousedství už z dálky mával čímsi hranatým a slibným. A Martin se upřímně radoval z otcových balíčků, bytelných krabic od margarínu, cikorky či doutníků, opletených důkladnými provaznickými uzly. Zvykl si, že obsahují leccos krásného. Samozřejmě mimo těch obrázků s vousatým pánem, které mu babička nikdy nedala a strkala si je sobecky do své velké černé šrajtofle, a také kro-

mě těch nezajímavých, hustě popsaných papírů, nad nimiž vždy dlouho bezhlesně pohybovala rty, jako by se modlila, pak otírala šátkem uslzené oči, a nakonec ho posílala na dvůr: „Jen si běž hrát, Martínku!“ A když se pln zvědavosti skrčil venku pod oknem, uslyšel ze sednice podivný, silný a zpěvavý babiččin hlas, kterým běžně nemluvila, ale kterému dědeček zaujatě naslouchal s rukama sepjatýma na kolenou. Nejspíš se to podobalo kázání v kostele. Byl to zřejmě tajemný obřad dospělých, po jehož skončení hladili Martina po hlavě, říkali, že ho mají pozdravovat od tatínka, a dávali mu (konečně!) marcipán s mandlemi, cínového husara nebo písťalku s nádherně pronikavým hlasem.

Někdy se ovšem stalo, že strejc na kozlíku vrtěl hlavou a ukazoval prázdné dlaně – a tu Martina popadla taková lítost a takový pocit křivdy, že nemohl vydechnout, že padl na záda a s kvílivým řevem kopal patami do země, až si je do krve rozbil. Poté se plížil domů jako zbitý pes a mračil se na celý svět.

A zatím starý Hosnedl, zkroucený stářím tak, že se podobal vyschlým borovicím nahoře na kopci, pomalu ztrácel zájem o únavné řetězení dnů, potukával holí kolem domu a zdravil neviditelné známé. Nakonec jedné zimy ulehł do pruhovaných peřin, aby už nevstal.

Tehdy byla Marie, druhé Maxmiliánovo dítě, navzdory neblahému jménu po své předchůdkyni docela dobře provdána za chalupníka ze sousední vsi. Byla obyčejná, nenápadná, a proto i šťastná; kdo se nezahryzl do jablka poznání, nemusí se obávat o svůj malý ráj. A tak byl doma jenom Martin, seděl v koutě světnice a zaujatě počítal své poklady (tři cíněné a pět skleněných kuliček, osm pětníků a jeden krejcar, šest druhů provázkových odstřížků, které přemotával na menší špulečky, aby je na pastvě vyměnil za další kuličky...). Stanovil si vlastní ceny (jeden provázek za pět kuliček) a zrovna přemýšlel, že sazbu zvýší (na sedm kuliček, a když kluci nebudou chtít dát, ubere velkomyslně na šest!), když ho ze soustředěných úvah vyrušil dědův sípavý hlas: „Přines mi hrnek lipovýho!“

Vstal, vždy zamračený, ale vždy ochotný plnit příkazy, protože zosobňovaly pravidla, činící jinak nepochopitelnou životní spleť jednoduchou a přehlednou. Jakékoliv porušení zaběhnutých pravidel v něm vyvolávalo vztekklé zklamání, chuť vrhnout se na záda, řvát a kopat patami do země.

Přistoupil tedy s květovaným hrnkem k dědečkovu úmrtnímu loži; stařec na něj upřel vodnaté oči, a náhle se v té hlavě, ležící na polštáři jako svraskalý plod, obtížně pohnula myšlenka: starý Hosnedl si uvědomil nesplněnou povinnost k vnukovi a rodu.

„Martine,“ řekl, „naučím tě dělat provázky, chceš?“

Martin přikývl.

„Podej mi dřeváky.“

Stařec vstal a do tváří se mu vrátila barva, do očí lesk. Večer jeho žena přivedla kněze s posledním pomazáním, a ten se velice rozčílil, že nemá čas na hloupé žerty, když mu starý řekl, aby se nezlobil a přišel až za týden, protože teď musí z nutných důvodů svou smrt odložit. Božího prostředníka uchlácholil teprve košíček vajec, který mu babka při odchodu vtiskla do ruky.

„Budeš nám točit!“ přikázal vzápětí Hosnedl své ženě hlasem, v němž se obnovila ztracená zvučnost, načež vnukovi vlastnoručně uvázal svou letitou koženou zástěru. Ukázal mu, jak do zástěry odvážit potřebnou dávku lnu nebo konopí, jak mezi prsty zaplést konec *krutiny*, udělat *mašnu* a zahrnout ji přes železný háček nad setrvačnickovým kolem, a jakmile se roztočí, pravidelným krokem couvat a při tom vypouštět ze zástěry skrze prsty stejnoměrné množství beztvaré vlákniny, které teprve kroutivá síla dává smysl a řád. Dává jí pevnost, ušlechtilou vyrovnanost a vláčnou ohebnost provazu.

Stařec se usmíval bezzubými ústy, když viděl úpornou soustředěnost v Martinově tváři, když viděl, jak se mu hned napoprvé daří rovnoměrně se tenčící vlákno. Šel vedle něj a vedl ho za loket, dýchal mu do zátylku přerývaným dechem. „Nezrychluj, nezrychluj, jen klidně, tááák, a teď ti to krásně vyšlo, jsi u zdi a vlákno máš nejtenčí... Nezastavuj a utrhni, prudce, musíš prudce!“

Chlapec zasykl bolestí, *krutina* se mu zařízla do jemné kůže ukazováku.

„Ták, tááák!“ smál se stařec holými dásněmi, jako když klope Smrtka čelistí, „bolí to, bolí, kůže musí ztuhnout, provazníci mají na tomhle prstě kůži jako podrážku, jehlu do ní nezarazíš!“ Nadšení ho zmohlo, padl na postel, kašlal a lapal po dechu.

„To by snad mohlo stačit,“ pustila Hosnedlová se vši rozhodností zahnutou kliku a zvedala se z nízkého *štokrlete* za vysokým kolem setrvačnicku, ale stařík jen mával rukou, aby zůstala sedět, a sotva se mu vrátil hlas, už křičel: „Co tě napadá, máme strašně málo času! Učedník bývá u mistra pár let – a my máme jen týden!“

„Blázne starej!“

„Jen seď,“ nenechal se stařec odbýt, „seď a toč mu. Vidiš, jak je rád, jak ho to těší! A já bych si umřel a nevzpomněl! Dobře, Martínku, moc dobře... Šikovně se k tomu stavíš, jen co je pravda. Udělej ještě další tři

prameny a pak z těch čtyř ukroučíme provaz... Jen počkej, jen co si odpochinu, dám ti svou starou *léru*, mám ji ještě po svém dědečkovi, je to vzácná dubová panenka... Musíš si jí vážit, bez *léry* neuděláš provaz, *léra* je dřevěná, a přitom živá, *léra* běhá, jak jí poručíš, *léra* je..." Kašel ho zkroutil do malého uzlíku a z koutku úst mu ukáplo něco tmavé krve.

"Lež, blázne starej!"

"Točit!" přikázal si Martin rozhodně. Stál ve výchozím postoji, mračně krabatil čelo, nad levým spánkem mu pulsovala drobná modrá žilka, které si stařenka nikdy předtím nevšimla, a panenky jeho očí jako by se sbíhaly ke kořeni nosu, vymezující zorný prostor, vyplnitelný jediným paprskem konopného vlákna...

Druhý den ráno Martin zatřásl umírajícím starcem: „Vstávejte, dědo, ještě jsme nedodělali provaz!"

Oko, obrácené v sloup, se zachvělo: „Už jdu, už jdu..."

Podoben kostlivci v bílém rubáši, potácel se stařec mezi nataženými prameny *krutiny* a chřestění jeho kostí přehlušovalo i vrzání šmajdavého vrátku.

Přišlo další ráno a vnuk s ním opět nemilosrdně zatřásl: „Vstávejte, dědo, ještě jsme nedodělali provaz!"

"Už... už jdu..." Staré, opotřebované a unavené tělo neposlechlo, zůstalo definitivně ležet neschopno pohybu, ale jakási jeho druhá část, bílý a chvějivý přízrak, průsvitný v šikmých paprscích světla pod oknem a prostoupený miliardou vířících zrníček věčného prachu, oněch bělavých vláknitých úlomků, které den za dnem zaplňují provaznické plíce, ten přízrak dál chodil vedle zarputile pracujícího Martina a radil mu sípavým šepotem, horce a naléhavě.

Martin uchopil *léru* za ohmatanou rukojeť (připomínala tak trochu paličku na maso) a nasadil ji mezi čtveřici živých, pružících pramenů, uchycených vzdálenějšími konci na čtyřech prudce rotujících háčcích provaznického kolovrátku. Dřevěná hlavička se mezi ně zaklesla vyhlazenými drážkami na svých bocích, vzrušeně se chvěla, a pak, když kroutivé síly dosáhly kritické meze, pohnula se – a sama se rozběhla kupředu. Za ní zůstával pevně spletený čtyřpramenný provaz! Martin přidržoval *léru* na vodítku jako psa, jdoucího neomylně po určené stopě, jako bujného hřebce, jenž cítí stáj plnou klisen a čím je blíž, tím víc zrychluje krok. A jak tak sledoval její dráhu, spatřil náhle, že všechny prameny protínají poloprůsvitný obrys staříkovy postavy a že *léra* prochází volně prostorem, který patřival provazníkovi hrudi. Když se dotkla místa, náležejícímu

srdci, vlákna se náhle rozkmitala, vzepjala, palička *léry* vypadla z vodicích drážek a třeskla o podlahu.

Stařenka vstala od kliky a šla otevřít okno.

„Duše potřebuje cestu,“ řekla.

„A co provaz? Kdy doděláme provaz?!“ křičel Martin a plakal vzteky.

V.

Maxmilián Routa se vrátil za dvakrát deset let. Najednou z ničeho nic seděl na stoličce uprostřed světnice u své druhorozené Marie, pohvizdoval si mezerou mezi předními zuby nějakou vandrovníckou – a kupodivu vůbec nezestárnul. Ani jediný šedivý vlas se neobjevil na jeho hlavě, ani jediná vráska navíc, jen v očích měl zpola smutný a zpola šibalský výraz.

Zato z Marie se stala mohutná zdravá ženská se silnými zuby a velkým poprsím, dobromyslná a možná trochu prostoduchá. Zapadala do téhle ošumělé chalupy jako kolečko do hodin.

Na hodiny si také Maxmilián vzpomněl ze všeho nejdřív, šel se podívat na půdu, kde jeho švarcvaldky ležely, a něžně z nich rukávem setřel letitý prach. Později mu příbuzní měli mnohokrát za zlé, že vzpomínal víc na hodiny než na nebožku manželku.

Ale i Martin se proměnil ve vytáhlého hubeného mladíka s ocelově šedýma očima. Mlčky podal otci ruku, neusmál se a myslel si zřejmě svoje. Po babiččině smrti vyrůstal tady, u své starší sestry. Mládež jeho věku ho měla za podivína; vyhýbal se jim a oni jemu, nikdy neměl žádného kamaráda, s nikým nesdílel svá chmurná tajemství. Jen zdejší duchovní pastýř (který se stále nemohl dopočítat oveček pravé zbožnosti) ho vynášel jako příklad všech ctností a div ho nepasoval na světce. Martin chodil s křížkem v čele všech pohřbů a procesí a bezpečně ovládl všechny ministrantské úkony; nikdo tak jako on nevěděl, kdy u oltáře poklekávat, kdy zvonit, kdy se křížovat, kdy říkat „amen“. Občas chodil do školy. Ačkoliv mu započtli plnou docházku, školní rada mu povolila různé úlevy s ohledem na tíživou rodinnou situaci. Vlastně byl považován za sirotka, ačkoliv otec existoval. Stravu si musel odpracovat ve švagrově hospodářství. A večer, bolavá záda ještě ohnutá z celodenní dřiny na kamenitém políčku, chodil do komory, kde se mezi různým nepotřebným a poškozeným haram-

pádím skrýval i provaznický kolovrat. Martin si zatočil klikou, promazal ložiska háčků vazelínou, aby mu nezrezla, a myslel na to, kdy dokončí svůj provaz. Občas přemlouval sestru, aby mu šla zatočit, ale ta měla jiné starosti: dobytek ve chlévech řval, drůbež krákorala, manžel měl hlad – všichni chtěli nakrmit.

A tak pouze jejich otec Maxmilián žil ve vlastním světě, který neměl nic společného s bídou chalup kolem potoků. Chodil po vesnicích, leccos polámaného vyspravil za pár halířů nebo kousek chleba, přidružoval se k veselým kumpánům a za zaplacenou skleničku je bavil neuvěřitelnými historkami. Časem se stal přímo legendární postavou putyk, formanských hostinců a venkovských tancovaček, nechyběl na žádné svatbě či křtinách. Příběhy, které vyprávěl, se splétaly jako vlákna provazů a lidé sledovali jejich krkolomné smyčky s pootevřenými ústy a nevěřicným výrazem v očích. Kroutili v údivu hlavami nad tím, že ve Vídni mají kolotoč sahající výš než nejvyšší věžička kosteleckého zámku; a to ještě není nic proti Americe, tam mají opravdu vysoké domy, tam zedníkovi upadlo z lešení kladivo a padalo tak dlouho, že když konečně dopadlo na zem, mělo už úplně shnilé topůrko! A to všechno není vůbec nic proti Africe, kde všichni chodí nazí („Pfuj, vy necudo!“ zapýřily se ženy, odvrátily se a nastavily uši), každý den obědvají misionáře na kmíně, a proto jsou za trest černí jako ďáblové...

Martin se za otce hluboce styděl, a když ho někde spatřil v kole rozjařených mládenců, prchal odtamtud, jako by mu za patami hořelo. Říkalo se, že Maxmilián se někde ve světě znovu oženil, snad s nějakou Taliánkou nebo Turkyní, která však byla tak náročná a vášnivá, že před ní nakonec raději utekl. Svým oujezdským dětem tam prý zanechal další bratry a sestry s podivnými jmény; Martin však nikterak netoužil po tom, aby se nimi blíže seznámil. S otcem se mýjeli mlčky, na snaživé Maxmiliánovy otázky odpovídal syn s chladnou zdvořilostí, před rukou, vztaženou k přátelskému plesnutí po rameni, prudce uhnul.

Jednoho dne však Martin překvapil všechny bez výjimky. Přišel a jakoby mimochodem oznámil, že se bude ženit. Sestra na něj vyvalila oči, švagr Václav se div neudusil na bílé meltové kávě s nadrobeným chlebem, kterou, tak jako každý večer, právě s hlasitým srkáním vyjídal polévkovou lžící z litrového plecháčku, a jen otec Maxmilián rozjařeně vyskočil ze stoličky u kamen: „Já ti vystrojím veselku,“ volal, „taková veselka tu ještě nebyla, o téhle veselce si bude Oujezdská Huť povídat ještě za sto let!“

„Jestli máte nějaké peníze, otče,“ řekl Martin chladně, „byla by hříšná škoda hodit je do nenažranejch krků všelijakejch obejdů. To bych je spíš potřeboval do začátku, než se udělám sám pro sebe.“

„Tak s tím nepočítej. Já nic nemám.“

„Najednou!“

„Copak jsem mluvil o nějakých penězích? Pokud vím, mluvil jsem o veselce.“

„Ale posílal jste... Dobře si pamatuju, že babička schovávala bankovky s podobiznou císaře pána...“

„Když schovávala, tak se jí zeptej. Zajdi na hřbitov a zeptej se jí! No, běž!“

Martin zaťal pěsti, na čele mu naskočila pulsující žíla. Změřil si otce nenávisným pohledem, chvíli skřípal zuby, ale ovládl se a řekl: „Přesto vás prosím, abyste přišel na mou svatbu a dal mi požehnání, jak se na otce sluší.“

Pak se otočil na podpatku a práskl za sebou dveřmi.

VI.

Martinova novomanželka působila ušlápnutým dojmem; na svém nastávajícím však visela očima s obdivnou pokorou. Maxmilián o ní prohlásil, že mu připomíná nedojedené, špatně uvařené holoubě – a tím byl jednou provždy určen jeho vztah k ní.

Mladí za manželčino věno vykoupili zpátky Hosnedlovic chalupu v Oujezdské Huti. Stavba, krčící se nad potokem ve stinné a vlhké rokli, volala po opravě. Škvírami dovnitř nahlížel vítr a dešť, ale Martin uklidnil své svědomí několika záplatami z prken a slámy, a především už nedočkavě převážel na prostornou půdu provaznické stroje. Půda, ze které si chtěl udělat dílnu, se táhla nad celým domem včetně chlěva a dávala dost místa pro práci – a ještě se tam vešla pořádná zimní zásoba sena pro kozu. Koňečně nebudou natažené provazy okupovat obytnou světnici, nebudou se jako hadi ovíjet kolem pece, stolu a postele... Samostatnou provaznickou dílnu! To tady ještě nikdo nemá!

Když vezli provaznický kolovrátek a stáčecí stojan na vozíku z jednoho konce vsi na druhý, spatřili dvojici čápů. Bělostní ptáci zvolna plachtili v širokých kruzích azurově prozářeným jarním vzduchem.

„Musíme si pospíšet se stěhováním,“ řekla Martinova žena při pohledu na ty čápy.

A sotva vnesli do světnice kolébku, položili do ní prvního syna. Dostal jméno Tomáš.

Martin měl samozřejmě radost, že bude mít nástupce a pokračovatele rodu, ale nikdo si toho zvědavého kloučka nezamiloval tolik jako dědeček. A čím víc dítě rostlo, tím víc na něm Maxmilián objevoval důvěrně známých rysů. Poznával, že chlapec má teple hnědé oči, ve kterých plavou sluneční jiskřičky, a to ho velice rozjařilo.

Jakmile vnouček odrostl kolébce, vodil ho děda Maxmilián po prašných silnicích. Jednou za ranní rosy potkali starého, grošovatého koně.

„Kam jdete?“ zeptal se kůň.

Chlapec se hlasitě rozesmál: „Jak to, že ten kůň mluví, dědo?“

„A proč by měl mlčet?“ zaskočil ho dědeček svojí odpovědí.

Zanedlouho v největším poledním žáru narazili na vychrtlou stařenu v bílém šátku, spěchající kamsi s nůsí na zádech. Bylo divné, že nevrhala vůbec žádný stín.

„Kam jdete?“ otázala se hlasem, který skřípal jako písek mezi tabulemi skla.

Tomeš zbledl a křečovitě se chytil Maxmiliána za ruku. „To je polednice, dědečku,“ zašeptal. „Mně je špatně!“

„To nic,“ řekl chlácholivě Maxmilián, posadil chlapce do stínu rozkvetlého šípkového keře a v nedaleké strouze namočil kapesní šátek. „Dej si ho na čelo. To pomůže.“

Pomohlo. Ještě jednou zašel Maxmilián namočit šátek, a když se s ním vracel od potoka, nesl v druhé ruce perníkového panáčka. „Tohle mi dal vodník. Seděl tam na vrbě a zašíval si ponožky.“

„Vážně?“

„Vážně! Jen se podívej, ještě se na tůni dělají kola v tom místě, kde sklouznul do vody. Ten perník sněží, je kouzelný. Hned ti bude líp!“

Tomášek perník poctivě sežvýkal, ačkoliv už byl trochu tvrdý a okoralý. A skutečně měl pocit, že se mu ulevilo.

A šli zase dál, malá bílá ručka v zažloutlé a mozolnaté, a byli šťastni, že cesty jsou tak nekonečné a za každou zatáčkou čeká něco podivuhodného. Byli šťastni, protože je nikdo nepoučoval, že sedlákovi Jirmalovi po ránu utekla grošovatá kobyla, že Trsová z pastoušky byla za poledne krást na panském dřevu a že perníkový husar zůstal zapomenut v kapse Maxmiliánovy vesty už od loňské pouti...

Rodiče neměli čas starat se o to malé ani o to velké dítě. Den co den teď vrčel na půdě Hosnedlovy chalupy provaznický kolovrat. Martin Routa znovu namaloval vývěsní štít, nabízející „provaznické zboží všeho druhu“. Nečekal, až lidé přijdou, ale naložil své zboží na vozík a – stejně jako starý Hosnedl v dobách svého mládí – objížděl jarmarky a poutě. Obešel také obchodníky v okolí a uzavřel s nimi výhodné kontrakty, šel i pod cenu, jen aby se vnučil, protože konkurence byla silná; provazy se tu dělávaly odjakživa jako doplňková obživa k hubeným políčkům. Jenže Martin nechtěl svou sílu dělit mezi pole a provaznické kolo; vsadil všechno na řemeslnickou kartu. S nikým se nemazlil: když zjistil, že se mu někdo při jarmarku vetřel na tradici posvěcené místo, prostě ho odtamtud vykopal a vyfackoval, a ještě za ním posměšně házel ten „rádobyprovaznickej šunt“! Routovy výrobky si brzy získaly dobré jméno pro svou kvalitu a trvanlivost; znali je až dole u řeky i pod lesnatou horou v Radešově. Jeho provazy si dokonce objednala panská pila na Švábíně.

„Svedete třicetipramenné lano?“ zeptal se správce této pily a nabídl Martinovi doutník.

„Děkuju uctivě,“ řekl Martin a schoval vonný váleček z nejlepšího virginského tabáku do kapsičky u vesty, protože byl nekuřák, „můžete se spolehnout, pane!“

Z neznámých příčin měl tehdy otec Tomše s sebou. Snad dědeček trochu postonával a matka měla práci; kdo by si po letech pamatoval právě důvody? Nejdůležitější na celém jednání bylo, že malý Tomeš čekal na otce venku. Stál tam, fascinován obrovskými kládami, které parta svalnatých chlapů páčila sochory a zvedala v kleštinách jeřábů, byl ohlušen sykotem parních strojů, smál se do svistu řemenic a mhouřil oči, protože železné příčle kol mu ve svém rychlém kruhovém běhu rozkmitaly slunce. Dřevo naříkalo, drceno žravými, ocelovými zuby. Ale nejvíc Tomeše opojilo, že se mu bosá noha bořila při každém kroku do sypké mouky, vonící lesem. Lehl si do hromad té skvělé hmoty, válel se v ní, nabíral ji oběma rukama a přesýpal v nazlátlém vodopádu. Nacpal si tím skvělým materiálem všechny kapsy (dostal pak za to od otce výprask a při každé ráně řemenem stoupal z jeho kalhot zářivý oblak dřevěného prachu).

„Teď budeme bohatí,“ hlásil Tomeš, jakmile se mu večer podařilo nepozorovaně utéct k dědečkovi Maxmiliánovi.

„My jsme bohatí,“ řekl děda, který už celé odpoledne neopustil židli uprostřed své komory. Seděl s pohledem upřeným na mlčící švarcvaldky a mlčel s nimi.

„Vážně?“

„Vážně!“ přisvědčil děda a usmál se jeho vykuleným očím.

„A mohli bysme si třeba koupit švábínskou pilu?“

„Mohli.“

„Tak proč si ji nekoupíme?“

„K čemu bys ji potřeboval?“

„Abych měl hodně pilin.“

„A rozstrouhal bys na ně celý les?“

„Rozstrouhal bych celý les na piliny, rozsypal bych je na sluníčku a leh-
nul bych si do nich!“

Martin Routa vážil celodenní cestu do Kostelce, aby se tam přeptal v Kampeličce, jak to vypadá s úsporami Maxmiliána Routy.

„Bohužel, nemohu sloužit,“ krčil úředník rameny s úlisně zdvořilým úsměvem, „náš klient si výslovně zakázal sdělovat komukoliv výši jeho hotovosti. Ctíme služební tajemství, pane, bohužel...“

Na zpáteční cestě Martin skřípal zuby nad tou nehoráznou křivdou. Švábínská pila mu sice dala malou zálohu, jenže ta praskla celá na nákup materiálu, a ještě to ani nestačilo, musel sáhnout pod hrneček v kredenci. Počítal, sledován úzkostným pohledem své ženy – a nakonec vzal všechno, co tam bylo.

„Hop, nebo trop!“ řekl. „Takovou zakázku si musím udržet za každou cenu. Stonásobně se nám to vrátí!“

„A z čeho zatím budeme živi? Kluk už neobuje boty!“

„Moc rychle roste, protože moc žere! Pár měsíců vydržíme s kyselou polívkou a spěšnejma šklubánkama. A s chlebem. A na co boty? Je teplo! Do zimy budu mít dost, abych mu koupil nový!“

Dědeček Maxmilián často vyprávěl takovou starou pravdivou historii. Za dávných časů byli všichni lidé šlechtici a žili jen na zámcích. Protože jim však děti přibývaly rychleji než majetek, nemohli je všechny podělit ani vyplatit, a nezbylo jim holt nic jiného, než je nechat zchudnout. A tak vznikli chudý lidi...

Jednou zase Maxmilián seděl na své židli uprostřed vejminkářské komůrky a mlčel spolu s hodinami. Zpočátku se několikrát pokusil uvést jejich stroj do chodu (vždyť byl přece jen od blízkého řemesla!), důkladně je vyčistil, promazal, ale marně; nakonec pochopil, že to není porucha, že mlčení dřevěné kukačky má mnohem hlubší příčinu.

Tu vrzly dveře a velice ostýchavě vstoupila snacha. Vešla sem poprvé v životě a vypadala jako kajčnice v zíněném rouše, která se jde bičovat

na chrámové schody. Místo oběti nesla před sebou vypouklé břicho budoucí rodičky.

„Tatínku,“ řekla tak tiše, že by to Maxmilián mohl považovat za pouhé tažení větru; protože však ucítil všemi zbývajícími smysly za svými zády přítomnost jakési utrápené duše, otočil se k ní s tázavou tváří.

„Tatínku,“ řekla Martinova žena, „prosím vás... Nemáme být z čeho živi a čekáme další dítě. Zima je na krku a Tomášek přece nemůže do sněhu bos! Vždyť vy máte rád Tomáška, tak už snad kvůli němu, prosím vás...“

Maxmilián se podrbl na hlavě, kde ještě neměl ani jediný šedivý vlas. „To je těžká věc, holka...“ A pak zase dlouho mlčel a v tom tichu bylo slyšet, jak kořínky, které vyrazily z červotočivých noh jeho židle, prorůstají podlahou.

Martinova žena si netroufla ani dýchat a její tvář začala povážlivě rudnout až modrat.

„Vidíš ty hodiny?“ řekl najednou zničehonic Maxmilián. „Ukazují půl čtvrtý. A víš, co se stalo v půl čtvrtý?“

„Ne!“ lapla ustrašeně po dechu.

„V půl čtvrtý zemřela Hanička. Na svatýho Martina v půl čtvrtý!“

VII.

Na podzim pozvali Martina na švábínskou pilu, aby se ho zeptali, jak to vypadá s objednaným zbožím.

„Kdybych mohl prosit... o zvýšení zálohy...“ začal nesměle.

„Ukažte mi práci, a pak budeme mluvit o penězích!“ přerušil ho správce ostře. Zapálil si doutník, ale Martinovi už nenabídl.

„Materiál podražil... Kupuji jen to nejlevnější konopí... Na kšírování si budu muset najmout dva pomocníky... I těm abych zaplatil...“

„Člověče, jste chlap, nebo baba? Přišel jste mi sem brečet? Jestli tu práci nezvládnete, vraťte mi zálohu, a zadáme to někomu jinému. Zájemců je dost, dal jsem vám přednost ze známosti!“

Zima toho roku byla tuhá, škvírami v prknech vál na půdu sníh. Martinova žena, zabalená do tří vlňáků a houně, vypadala jako hromada hadrů, ojíňená v místech, kde se jí srážela pára z úst. Rukou v tlusté rukavici apa-

tický otáčela klikou kola, druhou, volnou ruku měla schovanou v teplém podpaží, připravenou, aby mohla včas stahovat konce hotových pramenů z háčků a nasazovat je na hůlky.

Rady hotových pramenů na hůlkách čekaly, než je *léra* spojí v jediný provaz. Až bude těch provazů sto, přijde jaro a Martin si sežene pomocníky, aby vynesli na dvůr velký *kšír*, dva budou točit držadly proti sobě a přes ozubená kolečka, která znásobí jejich sílu, začnou mezi rozkvetlými švestkami zkrucovat stovku připravených provazů do podoby čtyř silných lan. Provazy bíle zasvítlí na slunci, nataženy nad sytou zelení kopřiv podél plůtku mezi chalupou a potokem, rozezvučí se v teplém jižním větru a zláskají k usednutí hejna motýlů... Jaro! Kéž už je jaro! Martin promodralými prsty soukal konopí, rty měl rozpraskané a v očích horečku.

Maxmilián seděl dole ve své komoře a dávno už nevnímal neúnavné rachtání setrvačnickového kola, doléhající k němu skrze strop. Seděl tu sám s mlčícím časem, za okny jen nekonečné bílo, poseté černými hromádkami havranů. Byl bos. Odpoledne dal své boty Tomešovi, aby mohl jít na koledu.

Tomeš si je vycpal senem a odešel, těžce zdvíhaje neforemné nohy, ale šťasten z křupajícího sněhu a z mihotavé hry mezi sluncem a rampouchy. Kluci už na něj čekali. Pepa Šimečků s tváří načerněnou sazemi a Petr ze mlýna, nanicovatý blondáček, kterým by oni, *pravověrní provazáci*, hluboce pohrdali, kdyby neměl jednu velikou přednost: často nosíval v kapse buchtu a zvykl si ji bez váhání lámat na tři díly.

Nasadili si papírové královské čepice a vzali to husím pochodem vyšlapanou pěšinou při potoce, doprovázeni suitou dorážejících psů, poplašených havranů a malých capartů s věčnou nudlů u nosu – a občas také přepadání zákeřnými králi z říší za potokem. Boj o ovládnutí území býval nemilosrdný a na zdupaném sněhu se pak daly nalézt mnohé stopy „prolité krve“.

„My, tři králové, jdeme k vám, zdraví, štěstí vinšuju vám,“ zanotovali nasydlými hlasy, a už se drali do první chalupy s nečekaně výhrůžným pokračováním koledy: „Nedáte-li vajíčka, zemře vám slepička, nedáte-li jabka, zemře vaše babka, nedáte-li oříšek, provrtám vám kožíšek!“ A Šimeček dodával, že je ochoten roztrískat hospodyni všechny hrnce, a při tom koulel bělmem očí v začerněné tváři hůř než pravý čert. Obdarování, rychle zamumlali přání hojnosti a bohaté úrody, a vyzdvihli na ramena Petra, aby pomocí křídly (předstíral, že je svěcená, ale zatím byla pouze kradená, a to ze školy) označil rám dveří kostrbatými písmeny K+B+M.

Domů se vraceli až v jiskřící tmě časného večera, obtíženi poklady, které prodělaly úmorný proces dělení na tři díly. Šimeček (ačkoliv jen „černerj vzadu“) se snažil demagogicky přesvědčit své spolukrále, že mu stačí peníze a jim přenechá všechna vejce, ořechy a jablka. Lest však byla příliš průhledná: vejce ani jablka dlouho nevydrží, kdežto peníze si lze schovat do léta a na jarmarku nebo na pouti je výhodně proměnit v gumu do praku, kapslíky či turecký med.

Tma spadla jako černá opona, dřív, než mohl Martin dokončit práci. Prikázal ženě, aby přinesla petrolejku.

„Petrolej už dochází,“ namítla tiše.

„Tak skočíš zítra k Židovi pro novej!“

„Na dluh?“

„Neboj se, dá ti na dluh. On ví, že o nic nepříjde, že mám dobrou zakázku...“

Najednou se zvenčí ozval podivný hukot, ve starých trámech zasténalo, vikýř se rozlétl dokořán a uprostřed půdy se roztančil bílý vír. Martin se zapotácel, opřel se o svoji ženu a jeho tělo nečekaně ztěžklo.

„Pomoc!“ vykřikla, protože cítila, že její náruč nepobere tu bobtnající hmotu. „Pomoc!!“ Zdálo se jí, že to, co drží, se rozrůstá do nekonečna, přesahuje obzor noci a tmy. Na podlaze vířilo rozsypané konopí v dáblském tanci, opisovalo užší a užší kruhy...

„Stůj, Martínku, vydrž aspoň chvíli!“

„Nejde to... Všechno se točí...“

„Tatínku!!!“

Maxmilián se zachvěl. Seděl právě u hučících piliňáků a hřál si nad rozžhaveným bubínkem promodralá chodidla, když uslyšel odněkud z mrazivé tmy za okny táhlý hvizd, melodii pomalu klesající a zase stoupající v naléhavých vlnách. Rychle vyskočil: „Co se děje?“

„Tatínku, doktora, prosím vás!“

Maxmilián rozpačitě přešlápl, prkna podlahy ho studila do bosých nohou.

„Na co čekáte, proboha! Rychle, rychle! Chcete ho nechat umřít? To nás tolik nenávidíte?“

Maxmilián se beze slova otočil, narazil si beranici a vyšel do skučící tmy. Na chodidlech ucítil měkký dotek, chladící i pálící zároveň. Šel z poloviny ve snu a z poloviny v nebytí a překvapovalo ho, že potkává tolik známých tváří. V bílém měsíčním světle bloudily postavy z uplynulých dějů; byly tak lehké, že vítr je hnal plání jako hrst vrabčích peříček. Přesto došel až k Jirmalovu statku a zbytkem sil zabušil na vrata. Rozštěkal se pes, vrzlo

otvírané okno, pak Maxmilián sám sebe slyšel, jak si s někým vyměňuje vzrušená slova. Otevřela se brána a mladý Jirmal vyvedl koně, jimž oblak páry stříbřil zježené hřívy, aby je zapřáhl do saní.

V té době se Martin zmítal na posteli, na čele mu svítily horké krupěje a oči potažené mlhou něco úpěnlivě hledaly na trámovém stropě.

„A co provaz! Kdy doděláme provaz?!“ vykřikl pojednou a rozplakal se jako malý chlapec.

„Chtěl bych být králem,“ řekl o hodinu později Tomeš, když vstoupil do komory k dědečkovi, aby mu vrátil vypůjčené boty.

Maxmilián seděl u hučících piliňáků a hrál si omrzlá chodidla nad rozzhaveným bubínkem. Seděl tu s mlčenlivým časem a jako by se odtud vůbec nevzdálil.

„Copak nejsi?“ odpověděl vnukovi.

„Pch, s papírovou čepicí!“

„Sundej boty a dej je sem vyschnout.“

„A dědo, povíte mi, jak vznikli chudý lidi?“

„Dneska už ne. Někdy příště...“

Po půlnoci přivezl mladý Jirmal doktora. Ten Martina důkladně proklepal, poslouchal na jeho hrudi a znepokojeně přitom pochrchlával, oznámil, že je to zápal plic, doporučil studené zábaly, nechal jim láhev hořkosladkého sirupu a nějaké pilulky... Martinova žena připsala do polžky dluhů svým úhledným písmem další číslici.

VIII.

To, co slyšel Maxmilián Routa oné noci, obklíčen ledovými květy na oknech, nebyl zřejmě zpěv hada. Byl to jen zlý vítr, který má zuby ze skelných střípků a rád jimi drhne o ztrouchnivělé hřebeny střech.

Nastalo jaro a hučící potok, zaplavující pravidelně i půl zahrádky za chalupou, jako by se přeléval do žil lidí. Martin, bledší a hubenější než kdy jindy, vyšel poprvé vrávoravým krokem na sluncem ozářené zápraží a opatrně pokašlával. Měl výraz člověka, který prohrál zápas hned v prvním kole. Švábinská pila pochopitelně odstoupila od smlouvy a přikázala vrátit

zálohu. Martinova žena provedla součet v sešitku, umaštěném od častého listování, a bolestně vzdychla, neboť nespokojené dítě se bolestně pohnulo v jejím břiše. Hejna vran s pronikavým krákáním táhla k severu a pomalý pohyb jejich křídel jako by se měl každou chvílí zastavit a strnout navěky na jediném místě. Do mokrých luk se vrátily naříkavé čejky, zvané *kníhary*, a jednoho rána jejich naléhavé volání splynulo s dětským pláčem. Narodilo se děvčátko. Pojmenovali je Anežka.

Martin, sotvaže se trochu vzpamatoval, začal znovu provazničit. Zamračen couval po půdě a rozmrzele myslel na to, jak měl velké peníze už takřka nadosah a jak mu v poslední chvíli ucukly. Tomeš uznal, že není vhodné chodit mu do rány; nejráději by se vytratil z chalupy, jenže matka teď měla víc běhání kolem malé sestřičky, a tak otec zaháněl ke klice kolovrátku jeho. Bez ustání na něj řval, aby točil stejnoměrně, aby nelelkoval, aby se učil poctivé práci. A jako by toho nebylo dost, otec objevil, že svazek provazů po namočení do vody mnohonásobně zvyšuje svou účinnost. Tomeš se pak na pastvišti vychloubal modrými podlitinami a připadal si při tom jako mučedník zvlášť hodný obdivu.

Povinné pasení kozy patřilo k nejpříjemnějším částem dne. Zejména na podzim, kdy v popelí čpícího ohníčku hořkosladce uhelnatěly brambory, kradené z Jirmalova pole, a kdy kolem dokola putovala z ruky do ruky dýmající fajfka, kterou si mladý Šimeček doma nenápadně vypůjčil. Zachvaty kašle dovedně maskovali chlapským pliváním do ohně a kuli tajné plány, jejichž smlčení bylo vázáno slavnostními přísahami.

Po roce úmorné píce se Martinovi podařilo splatit dluhy; během té doby nepromluvil se starým Maxmiliánem jediné slovo. Mlčky ho míjel a mlčky trpěl jeho přítomnost, neboť je psáno: „Cti otce svého.“

Maxmilián se jednou vybelhal po strmých dřevěných schodech na půdu. Nebylo to pro něj snadné, protože nohy mu od chvíle, kdy krácel bos palčivým sněhem, vypovídaly poslušnost, a jeho nezbytnou společnicí se stala hůl. Díval se, jak obratné má jeho syn prsty, jak mu provazy vyskakují z dlaně podobny hadům, oživeným gesty mocného čaroděje. Usmál se a otevřel ústa, aby něco řekl. Napadlo ho totiž, že život poskytuje příliš málo času a je škoda marnit ho mlčením. Jenže v té chvíli Martin vzhledl a jeho ocelově šedé oči se střetly s otcovým pohledem. Bylo v nich tolik pohrdání a povýšeného výsměchu, že Maxmilián rychle spolkl slovo, které se mu již chvělo na špičce jazyka, a pajdal po těch strmých schodech zpátky. Nadával přitom jako pohan a nikdy v životě už na půdu nevstoupil. Bylo to naposled, co viděl, jak z pramenů vzniká provaz.

Za dva roky nato se narodil František, nejmladší z Routova rodu. Někde ve světě měl neznámé bratrance a sestřenice, ale o těch nikdo nevěděl a nechtěl vědět.

Stalo se jednou, když Martinova žena využila Maxmiliánovy nepřítomnosti, aby trochu poklidila v jeho zatuchlém pokojíku, že našla pod postelí zapadlou obálku. Už hodně starou a zažloutlou, ale, což bylo opravdu překvapivé, dosud neotevřenou! Dlouho ji obracela v prstech. Adresa zněla: *Pan Maxmilián Routa, zámečník a provazník, Oujezdská Huť, pošta Oujezd, okres Kostelec*. Poštovní razítko bylo datováno před deseti lety. Nakonec si dodala odvahy a obálku rozlepila.

Parfémovaný dopisní papír byl lemovaný ozdobně vytlačovaným okrajem s motivem propletených šlahounů růží. Překvapil ji droboučký ženský rukopis, pečlivý a hustý, jako by se jednotlivá písmenka tiskla do houfu, ochromena strachem z příliš velkého bílého prostoru... Věty plné něžné nostalgie a potlačovaných slz se točily dokola a přešlapovaly na místě v zoufalé bezradnosti. „Vrať se, vrať se, vrať se!“ volala naléhavě každá řádka... Když Martinova žena dočetla, cítila, jak se jí hrne horkost do tváří, a ruce se jí chvěly. Zděšeně odhodila obálku zpátky pod postel a prchla z komůrky, aniž dokončila plánovaný úklid. Nikdy se o tom před nikým nezmínila, ale od té chvíle se neodvážila pohlédnout Maxmiliánovi do očí, jako by se bála, že na ní pozná její skrytou troufalost.

Tak v sobě všichni nesli různá tajemství, každý z rodiny by býval mohl něco říct, ale neřekl.

IX.

Toho léta chlapci nenadále odrostli pasáckým ohníčkům. Bylo je vídat navečer u kapličky, jak sedí mezi kořeny staletých lip, mluví nepřírozně zvýšenými hlasy a strojeně se smějí, aby zamaskovali svůj úzkostný zmatek, nebo na návsí, rozvášněně jako stádo mladých hřebců a bušící do sebe pěstmi z malicherných důvodů, až jim tekla krev z rozbitých nosů.

Děvčata se při svých pravidelných pochůzkách pro vodu a trávu lživě plížila kolem plotů, rozhlížela se s tichým smíchem, vědoma si průhlednosti svých lstí; přepadena, stávala se obětí zlomyslného násilí, pod jehož hrubým povrchem se skrývala utajovaná slast ze vzájemných doteků.

A což teprve tanec, při němž ruka cítí živou pružnost pasu a měkkou oblinu boků! Je nebezpečné hrát si s ďáblem na schovávanou; vždyť tancovačky, kde se rozbíjejí židle o tvrdé hlavy a kde vždy po půlnoci teče pivo a krev proudem, jsou jeho nekonečnými lovišti.

Jitra po divokých nocích přinášela četné stopy řádění rohatého pokušitele. Bába Šimečková, když jednou v šedivé hodině mezi nocí a dnem spěchala k porodu, ho zahlédla nad srázem potoka, a připomínal prý černého kozla. Pokřížovala se a uplívla do čtyř světových stran. Ďábel se zachechtal, přeskočil rokli a zmizel někde poblíž Čertových kamenů. Zůstal po něm jenom smrad spálené síry a v blátě podivná stopa, kde se stíral otisk bosého chodidla s otiskem kozího kopýtka.

Pravdou však je, že toho rána sedlák Jirmal marně hledal žebříňák. Držel na opratích koně, které chtěl zapřáhnout, a rozhlížel se poněkud přihloupě. Tu jako by okolními zahradami projela vlna potlačovaného smíchu. Jirmal si vzpomněl na své mládí, obrátil pohled k obloze a od plic zaklel: žebříňák seděl na střeše stodoly jako ptačí hnízdo!

Jindy se noční hlídač v panské třeshnovce probudil zlověstnými údery na stěnu své boudy. Zahanbeně si uvědomil, jak špatně vykonává svěrenou povinnost, popadl hůl, rozrazil dveře, vyskočil do prázdna – a jeho pád skončil mokrým šplouchnutím, neboť jakýmsi záhadným kouzlem se ke dveřím jeho dřevěného přístřešku přestěhoval obecní rybník.

Na podzim, poté, co první mrazíky postříbřily trávu, propíjel sedlák Jirmal v hospodě *U kulatý báby* své jmění. Býval kdysi starostou, ale počínal si tak furiantsky, že nakonec zemský úřad jeho další volbu nepotvrdil. Jirmal každému tykal a nekoukal na nějaké to drsnější slovíčko; když v hospodě zasedl ke kartám, prohrál do rána krávu i s teletem a louku, příště zase kus pole pod lesem... Smál se tomu a třískal püllitrem do stolní desky, až hromádka mincí, vršící se uprostřed mezi hráči, výhrůžně chřestila. Jeho žena byla bledá a smutná; brzy zemřela. Jediný syn, jehož mu zanechala, byl tupý medvěd, obr s modrýma očima, který bez problémů jednou rukou porazil vola, ale než mu něco došlo, trvalo to celou věčnost. Protože ho nikdy nenapadla pohotová odpověď, reagoval na vše, co mu kdo řekl, prostoduchým úsměvem.

Onoho dušíčkového času hrál starý Jirmal karty dlouho přes půlnoc, přitom se opil, a když všechno prohrál, popadla ho nenadále tesknost. Rozhlédl se po lokále a poblíž dveří spatřil Martina Routu. Provazník se zrovna vracel z Kostelce, kde byl dojednat nějaký kšeft, a protože z cesty uplakanou mlhou tuhly i kosti v těle, zaskočil na chvilku k *Bábě*, aby se ohřál.

„Martine!“ houkl na něj Jirmal, dopotácel se k němu a zavěsil se mu kolem krku s naléhavou opileckou tíhou. „Martine, odvedeš mě domů! Dneska mám strach, že bych zabloudil!“

Martin překonal nutkání štítivě se odtáhnout z dosahu čpavého Jirmalova dechu, protože si dobře pamatoval, jak velkým je dlužníkem za onu zimní noc, kdy Jirmal bez řečí poslal syna zapřáhnout a zajet do Kostelce pro doktora. A když později přišla řeč na odměnu, jen mávl rukou.

Proto teď Martin přikývl a proto už za chvíli vlekl obtížné břemeno Jirmalova těla mezi pahorky, jejichž obrysy se chvěly a rozpouštěly v neskutečném bílém plynutí. Byla mrazivá předjití hodina, kdesi v dálce zakokrhal kohout a jiný za lesem mu odpovídal. Vísky a samoty se skrčily v hlubokých roklích potoků a zatajily dech.

„Vidíš?“ ukázal Jirmal toporným prstem ke kopečku, na jehož vrcholu prosvítala cibulovitá bář okrouhlé hřbitovní kaple. Mlha jako kypící mléko přetékala přes rozpadlou kamennou zeď a trhala se o černé siluety křížů. „Vidíš? Tam už sedm let leží ta mrcha!“

Martin se pokusil přidat do kroku. „Držte hubu!“ sykl.

Ale Jirmal se mu vyškubl a zeširoka se postavil na vratkých nohou: „Počkat! Mám tu ještě nevyřízený účty s tou čubkou, s tou upírkou, co ze mě sála peníze, co mě připravila o všechnu radost!“

„Mlčte!“ vykřikl polekaně Martin. „Neproklínejte mrtvé! Nerouhejte se! Pojdte odtud, rychle, copak nevíte, na jakém jme místě?“

„Právě, že vím! Tam u zdi ji zahrabali! Nechtěla mi nic dát: ani věno, ani sebe, ani děti! Potvora lakotná! Jedinýho syna, kterej nestojí ani za fajfku tabáku... A dostat ho bylo horší než vymámit z jalový krávy tele...“

Najednou se zapotácel a vypoukl oči, zalapal po dechu a zvedl obě ruce, jako by se pokoušel odtrhnout neviditelné prsty, svírající mu hrdlo. Zbrunátněl, padl na kolena a těžce zápasil se silou, která ho drtila.

„Martínku,“ zasípal, „Martínku, pomoc... Odtrhni ho... Copak ho nevidíš? Sedí mi na zádech... Pomoz mi, dám ti... dám... ti... všech... no...“

Martin couval, obléván ledovým potem, couval, neschopen odtrhnout pohled od smrtelného zápasu. Chtěl se pokřížovat, ale nedokázal zvednout ruku, chtěl se modlit, ale slova se mu rozsypala jako korále z přetržené šňůrky. Díval se jako v první den stvoření, neschopen rozlišit, zda je to bolest zrození, či zániku.

A Jirmal se zatím plazil v mokré trávě, svíjel se jako červ pod podrážkou těžké boty, jeho tvář dostávala sinavou barvu rozkladu, zatímco šedá barva noci přecházela do šedého dne a všude leželo nehnuté ticho...

Toho rána přišla děvečka na Jirmalův statek zatopit ve velkých kachlových kamnech. Svatomartinské posvícení se ohlašovalo povinností napéct koláče a vykrmit husu. Zastihla mladého Jirmala, jak chrápe s otevřenými ústy, a prošla kolem něj po špičkách. Podpálila třísky a naslouchala hukotu ohně; chvějivé odlesky na stropě vracely do promrzlé světnice teplý pocit života. Ze sladké polodřímoty ji vytrhl strašlivý řev, kvílení, bolestný nářek a ječení, při kterém se jí zježily vlasy na hlavě jako hřebíky. Ty nelidské hlasy se ozývaly přímo z kamen; plameny už hlasitě syčely a jejich stíny tančily na stěnách v ďábelském reji.

„Pane Bože,“ blekotala zmatená dívka, zcela ochromená hrůzou, a tiskla se do kouta světnice, „Pane Bože... já jsem v pekle... já nechci... budu se modlit, slibuju... a koupím svíčku... maminko, zachraň mě!“

Mladý Jirmal se probudil, přišel bos a v plandavé košili. Usilovně mhouřil oči, zíral na kamna, ozývající se hlasem mučeného hříšníka, a pod jeho vypouklým čelem se pomaloučku rovnaly myšlenky. Pak otevřel dvířka od trouby – a v té chvíli jako černý blesk vyrazil ven zježený kocour a proletěl okenní tabulkou na dvůr. Ve skle po něm zůstala zubatá díra s krvavými hroty.

Uprostřed toho bláznivého léta vešel jednou Tomeš do výměnkářské komory Maxmiliána Routy. Bylo to v dusný den, kdy se už od rána schylovalo k bouři. Tomeš s sebou přinesl hořkou vůni louky a vzrušující neklid v rukou, jejichž štíhlé prsty se zkoumavě dotýkaly všech předmětů, jako by si neustále ověřovaly jejich pravou podstatu. Otec Martin začínal být svým nejstarším synem silně znepokojen. Říkal o něm, že má všechny předpoklady k řemeslu, a chybí mu jen jedno: chuť! Tvrdil, že z něj roste povaleč a lenoch, jalový výhonek na dobrém kořeni. Starý Maxmilián to slyšel a myslel si svoje; věděl až moc dobře, jak se věci mají, a se zalíbením hledával na zlaté sluneční jiskřičky, plovoucí v hnědých panenkách Tomšových očí.

„Kolik je hodin?“ zeptal se mladík udýchaně. Spěchal právě odněkud někam a v běhu žvýkal patku chleba.

„Půl čtvrtý,“ řekl Maxmilián, „už třináct let půl čtvrtý.“

„Hloupost! Je škoda mít hodiny, který nejdou!“

„Nic jim není. Sám jsem se do nich nejdnou díval. Nic jim nechybí, ale nejdou. Prostě jen proto, že nechťejí.“

„Hodiny nemůžou chtít nebo nechťít. Hodiny musí!“

Tomeš chytil židli a vytrhl ji z místa, do kterého vrostla tenkými kořeny. Maxmilián ucítil to bolestné škubnutí, celá chalupa se zachvěla, ale Tomeš

si vůbec ničeho nevšiml, prostě přemístil věc z místa na místo, jak byl zvyklý činit se vším desetkrát za den. Přesto ho Maxmilián neokřikl a nehnul ani prstem, když Tomeš přistavil židli ke stěně, vystoupil na ni a sejmul švarcvaldky ze skoby, na kterou byly kdysi zavěšeny. Sám si nedokázal vysvětlit svou nepochopitelnou strnulost; všechno, co se za ta dlouhá léta usadilo hluboko v něm, se proti tomu vzpíralo... Snad takto přihlížíme, jak se naplňuje náš osud, snad takto, aniž se pohneme z místa, prcháme v tíživém snu.

Tomeš položil hodiny na stůl a řinčel krabicí nástrojů jako kat, probírající se inventářem mučírny. Odklopil ozdobně vyřezávanou desku a zahloubal se do soustavy ozubených koleček. Opovržlivě odfrkl: „Tyhle hodiny nešly nikdy, podívejte!“ A pozdvihl mezi začerněnými prsty jakousi hřídelku. „Je křivá, dočista křivá! Ten vídeňskej hodinář vás, dědo, pěkně napálil! Prodal vám šmejd, kterej nikdy nefungoval!“

„To chceš říct, že kukačka nikdy nekukala?!“ vykřikl Maxmilián hněvivě; bolestná hořkost mu tak sevřela hrdlo, že byl sotva schopen promluvit.

„Kukala asi zrovna tak, jako ten váš zelenej hasrman skákal přes kupky!“

„Zmiz,“ zašeptal Maxmilián a šmátral po holích, aby zvedl své tělo na nohy, sežehlé kdysi ledovým polibkem, „zmiz odtud... zmiz, slyšíš? Zmiz!!!“ A roztrásl se trapným stařeckým pláčem.

Krátce nato, téhož podzimu, když první mrazy postříbřily travu, potkal Martin starého Maxmiliána před domem. Někam odcházel, vlekl se o dvou holích, na rameni desetkrát záplatovaný vandrovní tlumok: trčely z něj hodiny, začernalé švarcvaldky.

„Kam jdete, otče?“ zeptal se Martin s nepředstíraným údivem a dokonce zapomněl, že oni dva spolu už přes rok nemluví.

Maxmilián však nezapomněl a nakysle se usmál: „Ty moje hodiny prý nikdy nešly. Mám strach, že zanedlouho se to začne tvrdit i o mně. Že se bude říkat: ‚Maxmilián Routa? Ten přece od narození seděl na židli uprostřed vejminku!‘“

„Mohl byste mít už rozum!“

Maxmilián pokrčil rameny a vykročil do svěžího podzimního dne. Dosud neměl jediný šedivý vlas, ale teď mu v jeho nečesatelné hřívě uvízlo několik vláken babího léta. Červené a zlaté listí se tiše kladlo na cestu a vytvářelo závěj, ve které šustily jeho hole.

Martin se za ním mlčky díval a poprvé v životě pociťoval něco jako lítost.

Hned druhého dne však hlasitě proklínal tuto chvilkovou slabost. Dozvěděl se totiž, že Maxmilián si v Kampeličce vyzvedl své celoživotní úspory. Částka rostla od úst k ústům: „Pět, deset, padesát... Kdepak, kdyby jen padesát, ale dokonce sto tisíc! Jen považte, báječné dědictví po bývalé druhé manželce, oné legendární bytosti z dalekého světa Prahy, Vídně, Ameriky a lidojedů! Úžasné jmění, které ten podivín skrýval před svými dětmi, aby je k stáru sám použil! Ale k čemu použil! Na stará kolena se nechal zlákat jednou rozvernou vdovou z Kostelce, a utekl za ní jako ztřeštěný holobrádek! No, pravda, v posteli nohy nepotřebuje a na to hlavní prý rozhodně neochrnul!“

Vzrušující téma hovorů zatlačila do pozadí až podivná a nenadálá smrt starého Jirmala („Vida! Na to, jak je vyrovnán se světem a s lidmi, s Bohem a s Dáblem, by měl člověk myslet dřív, než mu Osud zmáčkne hrdlo!“).

Na Štědrý večer šla Martinova žena do kůlny pro trochu řezanky. Byla tichá, jiskřivá tma; nažloutlé světlo lucerny běželo po sněhu u jejích nohou jako věrný pes. Kdesi vysoko se potácely hvězdy a pastýř Trs zasmušile troubil (moc dobře věděl, že ruka sentimentálně dojatých bývá štedřejší!). Dolehla na ni osamělá ztracenost té chvíle, a nevšimla si ani podivných stop, jejichž temná řádka se kroutila závějí od houštin při potoce a směřovala ke kůlně. Vypadaly, jako by se v nich střídal otisk beztvaré nohy s okrouhlým důlkem po kozím kopýtku.

Martinova žena vstoupila do kůlny, postavila lucernu na špalek a sehnula se k hromadě, ze které ještě slabě vonělo uplynulé léto – když vtom se něco pohnulo a kdosi chrčivě zakašlal. Vykřikla a úlekem div nesrazila lampu; v řezance se pohybovala jakási temná a bezesporu živá hmota.

„Proboha, otče! Co vy tady?“

„Nevyháněj mě... Jenom na jednu noc... Prosím tě...“ šeptalo to, co zbylo z Maxmiliána Routy. Ano, byl to on, a právě usilovně lovil v paměti křestní jméno Martinovy ženy, aby ji mohl oslovit důvěrněji. Ale nevpomněl si. Zřejmě je nikdy ani neznal, nepotřeboval je, a tak se na ně ani neptal. Teď to poprvé pocítil jako problém. „Neříkej o mně Martinovi, víš, zlobil by se... jenom přespát... zejtra zas.... je tu přece jen tepleji než venku... v noci bude mrznout, a někde v příkopu bych třeba do rána...“ Rozkašlal se, polykal smích a slzy. „Jsem asi zbabělec, že se bojím tý, která má kosu z ledovýho rampouchu.“

Martinova žena se na něj neodvážila podívat; klopila oči a styděla se, jako by je spojoval nějaký starý, společně utajený hřích. Vzala lucernu a zase

ji položila, nabrala náruč řezanky a vyšla na dvůr; záře hvězd ji málem oslnila. Svatá noc! Koza chřestila řetízky v nedalekém chlévě, obtížena zřejmě neklidným snem o jarních loukách. Pastýř Trs dotroubil, mráz mu vzal dech, a tak si raději zašel někam do stavení, aby se posílil kořalkou.

Martinova žena se brzy vrátila. Rozložila na udusané podlaže kůlny malou štedrovečerní večeři: misku horké bramboračky, talířek houbového kuby, něco jablek.

„Ke stolu vás nemůžu... i když by se slušelo,“ špitla omluvně, „ale Martin...“

„Já vím, Martin.“

A Maxmilián začal dychtivě srkat polévku. Zřejmě už nejedl několik dní.

X.

A tak se Maxmilián Routa naposledy vrátil ze světa. Nohy ho definitivně zradily; od onoho Štědrého večera mu už nepomohly ani jeho dvě hole. Zůstal ležet, bezmocný jako dítě, a nebe mu nahradily černé trámy stropu. Dychtivě naslouchal ozvěnám vzdáleného života, který si, bez ohledu na něj, dál bujně a radostně plynul. Napadlo ho, že teprve teď by věděl, jak žít. Že to všechno byla jen zkouška nanečisto a teprve teď... teď by mohl...

Martin se zanedlouho dozvěděl, jakého má v kůlně návštěvníka. „To se dalo čekat,“ řekl odměřeně, a tím pro něj byla věc vyřízena. Ani sebe-menším gestem nenaznačil, jak by si přál otázku vyřešit. V bývalé otcově výměnkářské komoře vzniklo mezitím skladiště lnu, konopí a provaznického zboží, a bylo jasné, že Martin nehodlá místnost kvůli nějakým rozmarům „starého blázna“ opět vyklízet. Mlčky však přihlížel tomu, jak jeho žena za pomoci dětí stěhuje do kůlny starou peřinu a teplé koňské houně, jak chodí vylévat na hnojiště kbelík s výkaly a donáší dědovi jídlo. Věděl o tom a mlčel, což manželka, úzkostně pátrající v rysech jeho tváře, považovala za souhlas.

Maxmilián však mluvil s Martinovou ženou stále méně; sotvaže někdy zaregistroval její příchod. Nechával své zdeptané tělo na hromadě slámy a vydával se na daleké cesty, kde znovu nacházel všechno to, co už jednou zažil, ale i to, co si vymyslel a co se teď k jeho překvapení potvrdovalo jako skutečnost.

Jednou prudce procitl do oslnivého dne. Slunce padalo okénkem do tmavé kůlny třemi zlatými proudy a spolu s ním sem pronikl jásavý zpěv zvonivých dětských hlásků: „Již nesem Smrt ze vsi, nové léto do vsi!“

Maxmilián se blaženě usmál, protože viděl, že začernalé trámy, jejichž letokruhy už stokrát spočítal zdola nahoru a zase zpátky, se najednou rozestupují a rozplývají. Nadzvedl se na lokti, aby vdechl svěží vzduch, tryskající z nekonečného modra. V takovém ránu šel jednou bos, v košilce, která mu neustále utíkala z kalhot, vrbovým proutkem stínal zlaté hlavy podbělů a prozpěvoval (sice falešně, ale s chutí!): „Byla zima mezi náma, ale teď je za horama...“ Jak je to dávno?

Cítil teď v sobě takový příval síly, že by se snad dokázal i postavit. Vždyť ještě loňského podzimu, kdy padalo červené a žluté listí a kdy první mrazíky stříbřily trávu, šplhal sám, navzdory svým chromým nohám a smekajícím se holím, po bílých srážech Leopoldova lomu. Jas vápencového kamene oslňoval oči, konec propasti se ztrácel v nedohlednu. Tehdy se Maxmilián zastavil na samém okraji skály, vytáhl z vandrovního vaku hodiny, své památné švarcvaldky, zakoupené u nejlepší vídeňské firmy a darované největší lásce jeho života, a pozdvihl je ve vztažených rukou nad hlubinou. A stal se div divoucí: v hodinách to luplo, kyvadlo se pohnulo, kukačka vyskočila z ozdobných dvírek a začala naléhavě kukat... Maxmilián však cítil, že už nemá sílu, aby zadržel to, co jednou uvedl do pohybu, že jeho gesto je nevratné. Hodiny mu vyklouzly ze ztuhlých prstů a padaly do hlubiny... Během pádu se proměnily ve slaměnou Mořenu s tykovou hlavou a s dřevěným hrdlem, kolem něhož se jako smyčky hadího těla obtácel trojitý náhrdelník neplodných vajec... Maxmilián vykřikl úzkostí, neboť si v té chvíli uvědomil, že ten, kdo je poslední, ten, který zakopne a upadne na útěku od Vody, do které vrhli Smrt, ten do roka zemře...

„Utíkejte, děti, já už nemůžu!“

„Co je vám, tatínku? Nemáte horečku?“

Chladivá dlaň na čele ho vrátila do šera kůlny. Uviděl nad sebou starostlivou tvář Martinovy ženy, ostře pokreslenou sítí drobných vrásek, tvář předčasně zestárlou; viděl, že jak se nad ním sklání, kloužou jí po skráních prameny dočista šedivých vlasů. Zachytil její ruku ve svých horkých dlaních.

„Jak se vlastně jmenuješ, děvče?“

Překvapeně a rozpačitě se usmála: „Copak to nevíte?“

„Ne.“

„Přece Hana!“

Dříve než skončila Smrtná neděle, Maxmilián Routa zemřel.

Část druhá

LÁSKY A NELÁSKY

I.

O Velikonocích hnali chlapci Anežku až k potoku, jehož studený proud se jí položil do cesty. Nezbyvalo, než se otočit čelem k těm škodolibě rozchechtaným násilníkům a srdnatě vykročit proti švihajícím vrbovým prutům. V čele všech samozřejmě Šimeček, Tomeš a blondáček Petr.

Bylo to vzrušující a překvapivé; ještě vloni jako by pro ně nějaká Anežka vůbec neexistovala. Ale letos zjara se Tomeš nenadále podíval na svou sestru a upadl do rozpaků.

„Co koukáš jak vejř?“ zasmála se Anežka. Seděla zrovna na stoličce u okna a zaplétala si záplavu měděných vlasů do tlustého copu. Jak zvedla obě ruce k temeni hlavy, napíjala se jí blůzka k prsknutí.

„Tak co je?“

Tomeš neřekl nic, naprázdno polknul, neboť mu nenadále vyschlo v krku, a rychle vycouval ze dveří.

O Velikonocích však přišli všichni, jako by se smluvili, ačkoliv o tom mezi nimi nepadlo ani slovo. Anežka je se smíchem obdarovala rezatými vejci, obarvenými ve vývaru z cibulových slupek. Matka Routová, kterou vypláceli jen symbolicky (zatímco Anežka teprve večer zjišťovala, že má

zadek samou modřinu), jim přidala kus žlutého mazance, jenž napodobuje laskavou tvář slunce. Vracejícího se slunce, které v tento čas svým teplým dotekem probouzí nový život v pupenech a vejcích a které si prý časné ráno třikrát radostně a rozverně poskočí nad obzorem.

„Vem mě s sebou! Chci vidět, jak slunce skáče!“ škemral dotěrně malý Francek. Přišel také (když už byli velcí kluci z dohledu), v ruce třímал vlastní neuměle pletenou *pomihodu* a dostal od Anežky vajíčko, na němž byl otištěn lístek řebříčku. Schoval je opatrně do kapsy (odpoledne budou s Honzou Trsojc sekát do vajec krejcarem) a upřel na sestru žádostivě oči.

Anežka nebyla nadšená z téhle přítěže v podobě nejmladšího bratra. Hned tenkrát, jak poprvé vylezl z kolébky, připadl Anežce tradiční úkol starších sester – funkce chůvy. Tahala Francka všude s sebou. Zatímco se s kamarádkami na pastvě zabývaly něčím tak důležitým, jako jsou drábky, skákání panáka či pletení pampeliškových věnečků, František se šťastně batolil v trávě. Jenže vždycky, když byla děvčata v nejlepším, přerušil jejich hru zběsilý nárek. Jednou ho štípala včela, podruhé se najedl trávy a zvracel, jindy upadl nosem na kámen a byl samá krev, koza, kterou tahal za ocas, ho trkla a porazila, příště se zas lekl koroptví, když mu s mohutným hřmotem vyrazily přímo pod nohama...

„Budeš muset brzo vstávat!“ pokusila se teď Anežka použít silný argument, protože vzbudit rozespaleho Františka býval úkol nad lidské síly.

„Radši si vůbec nepůjdu lehnout!“ prohlásil, a tím jí sebral vítr z plachet.

Vyšli dřív, než kokrhají první kohouti. Francek se držel sestry jako klíště a bázně nahlížel do tušově černé tmy na dně rokle, kde tajemně zvonil potok. Velká Noc se leskla studenými hvězdami a z lesů ještě dýchala odcházející zima. Jívy už sice věděly, že mají kvést, ale pro jistotu posílaly své děti ven v teplých kočičích kožíškách.

Na kopcích, rozcuchaných neustálými větry, už bylo živo; jak přicházeli blíž, slyšeli stále zřetelněji šustění čtených nohou v přeschlé loňské trávě, útržky smíchu, tlumená slova, cinknutí podávané láhve, naléhavý šepot. Nenadále někdo zazpíval vysokým hlasem: „Co se to bělá tam na dolině – je to sníh bílý, či husy divoký? – Nejsou to husy, není sníh bílý – je to šáteček vod mojí milý...“

„Tak co, hrdino?“ volal na Francka už zdálky Šimeček. „Nebál ses potmě?“

„Ne... ne... bál...“

„To je správný, seš chlap! Tak se taky jako chlap napij!“ A podal mu hranatou láhev. Ojíněné sklo zastudilo v prstech. Francek dychtivě nahnul hrdlo k ústům – a vzápětí měl pocit, že polkl doušek vřelé vody: slzy mu vhrkly do očí, zakuckal se a chvíli marně lapal po dechu.

„Jste blbý, vopravdu, jako malí kluci!“ řekla Anežka opovržlivě, zatímco Šimeček, Tomeš a Petr řvali smíchy.

Francek zachoval hrdé mlčení. Sedl si na mechatý kámen, a vědom si svého cíle, zadíval se k východnímu obzoru. Blyštěla se tam velická hvězda Jitřenka, ale po slunci zatím ani památky. Když se chvíli upřeně díval, připadlo mu, že se těsně nad vrcholky kopců, nad zubatou hranou lesů, táhne bledý proužek. Že se tam cosi chvěje. Z úporného soustředění mu začalo cukat v oku. Promnul si je, ale ono navíc začalo slzet a pálit. Na chvíli tedy oči zavřel. Jen na chvíli; byl si vědom důležitosti Slunečního strážce, neboť, jak bylo zřejmé, nikdo se o tu pravou vteřinu slunečního probuzení příliš nestaral. Šimeček něco šeptal Anežce do ucha, a ta mu místo odpovědi vlepila mlaskavou facku. On jí to kupodivu nevrátil, jen si rozpačitě poodsedl, ale za chvíli už se zase smál jakoby nic. Tomeš se věnoval té zatracené láhvi a Petr jako obvykle usměvavě mlčel, vyřezával nějaký ornament do lískové hole a díval se při tom upřeně na Anežku. To Francka nejvíc švalo: jsou tu kvůli slunci, nebo kvůli Anežce? Kdyby tu neměli jeho a on by nehlídal...

Polekaně sebou trhl. Co je to za kouzla? Stráž stála v oslnivé ranní záři, v trávě blýskaly střípky rozbité duhy. Nevěřicně si protřel oči.

„Tak jdem,“ zatahala ho Anežka za rukáv.

„Ale to... to slunce...“

„Skákalo po kopcích jako míč! A smálo se zlatým hláskem!“

„Zaspal jsi, hrdino,“ plácl ho Šimeček povzbudivě po rameni, div, že ho neporazil.

„Proč jste mě nevzbudili!“ zaječel Francek a dlouho vztekle brečel, zatímco se všichni ostatní škodolibě smáli.

Oujezdský zámek se nemohl rovnat kosteleckému; nebyl tím bílým majákem nad vlněním kopců, ale tajemstvím, které se objevuje nic netušícímu oku až ve chvíli, kdy stojíme před jeho uzavřenou branou. Bytelná kamenná zeď obtáčela starý park, ponořený do temně zeleného mlčení.

Anežka ráda chodila kolem té zdi; ve škvrách mezi kameny se krčily dužnaté růžice netřesků a ježila se tam vousiska ostříčných klásků, vedly tudy mravenčí cestičky a často se tu vyhřívaly ještěrky, podobající se malič-

kým drácatům. Jestlipak tam uvnitř, střežena rozpadající se zdi, dosud žije paní hraběnka, která tak milovala vdolky s hruškovými povidly?

Matka Anežce často vyprávěla, jak tato postarší vznešená dáma přijížděla kočárem, a když mījela Hosnedlovic chalupu, pokaždé křičela na kočího: „Žán, zastavil nám tady!“ Vystoupila a usedala na březovou lavičku pod okny. Vydržela tam celé dopoledne a dychtivě sála vůni, unikající z kuchyně. Když jí nakonec babička Hosnedlová vynesla ven pekáč vdolků, tekly paní hraběnce z koutků sliny jako koňům, když hryžou udidla. Celá se trásla a mívala ze samé dychtivosti horečku.

I stalo se jednou, když zase přišla doba hrušek, vos a medového slunce, že babička jako obvykle vyšla před dům s mísou čerstvých vdolků a spatřila, že lavička je prázdná.

„Hraběnka nám umřela,“ pravila babička a rychle ustoupila zpátky do síně, protože na její sladký poklad se v téže chvíli vrhlo hejno černožlutě žíhaných Furií. Dvě, tři vbodly svá žihadla do babiččinych prstů, a ta upustila mísu. Není proto jisté, jestli babiččiny slzy patřily paní hraběnce, rozbité památeční míse, rozsypaným vdolkům či bolestivě otékajícím rukám.

Matčin příběh zůstával nedokončený, ale Anežka byla ochotna tvrdit, že mnohdy v parném odpoledni zahlédla na druhé straně zdi obrys širokého dámského klobouku.

„Neumřela,“ řekla tehdy Anežka kamarádkám, „jenom... že... že už nesmí ven...“

Neuměla popsat ten podivný pocit, že někdo chodívá souběžně s ní po druhé straně tajemné zdi, že je to jejich společná procházka, že by stačilo zavolat... Ale nikdy se neodvážila, ani zašeptat ne, jako by jí cizí silná ruka svírala krk.

„Nehoupej nás,“ smály se holky. „Tvoje babička už je dávno pod drnem! Víš, jak by musela bejt ta tvá hraběnka stará?“

Anežku rozhořčovala jejich nedůvěra, vytáhla tedy trumf nejtěžšího kalibru: „Tak abyste věděly, můžu přijít do zámku, kdy budu chtít! Za ty vdolky jsem zvaná na panský obědy!“

Ach, běda! Dostala se tím do vlastní pasti: tlupa škodolibých posměvačků chtěla samozřejmě důkaz. A to okamžitě!

Anežka, rozčilená na nejvyšší míru, se dlouho nerozmýšlela a zamířila rovnou do míst, kde se v podivných krouceninách železných stvolů a listů proplétala ozdobná mříž hlavní brány. Čekala, že se holky zaleknou, že zaváhají, ale ony šly za ní jako stádo tupohlavých ovcí. A tak jí nezbyvalo nic

jiného než sebrat všechnu odvalu a vzít za kliku branky pro pěši. Doufala, že bude zamčeno, ale branka se k jejímu překvapení tiše a pokorně poddala lehkému tlaku dlaně, skřípla a pootevřela se, jako by je zvala dál. Padlo na ně zelené světlo. Cestička, vysypaná jemným žlutým pískem, vybíhala zpod jejich nohou a ztrácela se v loubí prastaré aleje.

„Neblbni!“ špitly dívky zaraženě. „Bude sekec!“

Anežka se však zakousla do své zarputilosti (přece jen měla v sobě něco z otce) a beze slova šla dál po křupavém písku, šla – a i kdyby ji v té chvíli měli zabít, neuhnula by.

„Co tady děláš?“ rozlehl se mezi keři ostrý, nepříjemný hlas. Vzadu bouchla branka za prchajícími děvčaty, a rázem stála úplně sama, opuštěná a bezmocná, proti mohutnému muži se zahradnickými nůžkami. Mračil se na ni, měl vyhrnuté rukávy a příšerně chlupaté paže. Anežka nevěděla, co by řekla. Ale později byla ochotná přísahat – a viděla to prý naprosto zřetelně –, že v zelené hloubce aleje, až kdesi na nejvzdálenějším konci úžícího se tunelu, pomalu prošla (tak pomalu a vláčně, jako by plula vodou) bílá postava ženy v širokém klobouku.

„Co tu pohledáváš? Sem se nesmí!“

Anežka se dívala přes rameno chlupatého obra a nedokázala ze sebe vypravit ani hlásek. Jako by jí neviditelné prsty opět sevřely krk.

A bílá žena se zatím rozplynula v zeleném labyrintu zámeckého parku.

V létě obrostla lesní půda hustou hřívou; k mytínám zamířili sekáči a nastaly *vlásenkové žně*. Anežka hrabala a odnášela náruče té dlouhé, pevné a měkké trávy do vozíku. Když měla fůrku plnou, přichytila ji z rohu do rohu provazem, sevřela za svými zády křížek voje a táhla, táhla vši silou přes výmoly a vystouplé kořeny, přes kaluže a kameny, svažujícím se úvozem k domovu.

„Nechceš pomoct?“ houkl na ni Petr ze mlýna. Jeho vlasy v barvě zrajícího obilí mohly směle soutěžit se sluncem.

„Od tebe určitě ne!“ odsekla Anežka výsměšně a pokusila se jet rychleji. Petr však kráčel po břehu úvozu ve výši její hlavy a neustále s ní držel krok.

Tu děvče zděšeně vyjeklo: přímo před ní si uprostřed cesty hověl stočený had. Vyrušen, zdvihl klínovitou hlavu, zasyčel, rozhlížel se bojovně na všechny strany a rozeklaným kmitajícím jazýčkem ochutnával vzduch.

Petr chvatně seskočil do úvozu k Anežce. Nahými pažemi, na nichž zlátl tisíc průsvitných chloupků, ji strhl stranou a sevřel tak prudce, až se v ní zatajil dech. Zavřela oči, zatímco Petr, překvapen vlastní statečností,

se neodvážil ani pohnout. Celé jeho tělo se soustředilo do dvou bodů, v nichž se jeho hrudi přes tenkou látku košile dotýkaly tvrdé hroty dívčích ňader.

Po době, která snad trvala celou věčnost (a škoda, že netrvala ještě déle!), se opatrně ohlédl k zátočině cesty, aby se ujistili, co dělá had. Ten však mezitím zmizel. Nezůstala po něm sebemenší stopa, jako by tu ani nikdy nebyl! Anežka se rozpačitě zasmála, vymkla se z Petrovy náruče a vrátila se k vozíku. Zdlouhavě a docela zbytečně začala kontrolovat, jestli jsou uzly na úchytech fůry dobře utažené.

Petr nerozhodně přešlápl. Vsunul ruku do kapsy a nahmatal pomačkané jablko (poslední z těch, které včera s kumpány naloupili ve farské zahradě): „Nechceš?“

Než se Anežka vrátila na paseku, uplynula skoro celá hodina. Konečně přijela s prázdným vozíkem, tvářila se jakoby nic, hryzala jablko s výrazem spokojené veverky a v očích jí hrály zlaté jiskřičky, které tam nikdy předtím nebyly.

Pouze nebožtík Maxmilián by asi dokázal pochopit skutečnou podstatu události; otec Martin však vztekle skřípal zuby a na spánku mu cukala naběhlá žíla. Posečená lesní tráva *vlásenka*, takhle vyhledávaná náplň měkkých matrací a polstrovaných panských pohovek, v teplém vzduchu rychle zavadala; je nezbytné zkroutit ji na provaznickém háku do *housek*, dokud je čerstvá, jinak sedlář nebude spokojen a nezaplatí za nejlepší kvalitu.

Matku pro změnu napadaly děsivé představy o tělesném hříchu, protože si už nedovedla představit, že vrchol rozkoše byl obsažen v otázce: „Můžu na tebe zejtra zase počkat?“ a v tiché odpovědi: „Můžeš.“

II.

Nad Matčinou horou zablikala lucernička držená neviditelným obrem. Všichni z vesnic kolem potoků už dávno znali tohle znamení; vzápětí vyšlehl z černých strání svatojánský večer v podobě nesčíslných jiskřivých plamínků, a brzy nebylo možno oddělit nebe a zemi, nebylo možno rozoznat, co je hvězda spadlá na drahá a co letící plamenné koště. Neboť je jisto, že v tomto čaromocném večeru vyletují čarodějnice z komínů, nastává

čas jejich rojení; kdosi prý na vlastní oči viděl, jak nad střechami profrčela stará Trsová na velkém pometlu, vlasy a sukně jí vlály a její chechtot se sypal na krajinu jako hrách do mísy.

Anežka bloumala temnými loukami pod lesem, rukama hladila vlhce chladnou zemskou srst, pročesávala stébła mezi prsty: „Budeš hezká, louko, učeš tě, a ty mi dej za odměnu devatero kvítí!“ Po hmatu poznávala *pyskáček*, *rmuťenku* a *hadí klíček*, *bouřku*, která ukrývá v barvě svého kvítku drobeček z letního hromového nebe, a také *zeměžluč*, v níž je všechna hořkost proplakaných nocí... Nesmí se ohlížet (ta hrůza, když je tma plná zvuků, stínů a tušených pohledů skrytých očí!) a nesmí s nikým promluvit. Jen aby ji Francek nešpehoval, tihle malí haranti mají škodolibou radost z toho, když můžou člověku něco překazít! Snad jsou teď zaujati soustředěným sledováním žravého tance plamenů, snad zapalují košťata, a kdo je nemá, přistrčí alespoň konec klacku mezi žhavé uhlíky: „Dívejte se, vy srabi, i já jsem vládcem ohně, srším světlem a jiskrami a zaháním tmu, ve které kvílí všechny příšery z nepoznané noční půlky světa!“

Anežka se vplížila domů zadem přes zahrádku. Chvatně se svlékla do plátěné košile, rozpustila si vlasy a hořkosladce vonící věneček vsunula pod polštář. Cítila ho pod hlavou, když ulehla a zavřela oči. Aby se kouzlo naplnilo, musí teď rychle usnout. Jenže ji neopouštěl strach, že by se jí mohlo zdát o někom jiném než o Petrovi. Opakovala si v duchu jeho jméno: Petr... *Ty jsi Petr, a to je skála*... Kdo to řekl? Nejspíš pan farář při hodině náboženství... Pane Bože, ať se mi zdá o Petrovi! Když mi to splníš, hodím něco do kostelní kasičky!

Neťukal snad někdo na okno? Vytřeštila oči. Ťukání se opakovalo!

Snad jsem tak nehřešila! (Rychle si přetáhnout peřinu přes hlavu!)

„Anežko!“

Vyskočila z postele rovnýma nohama – sama, v dlouhé košili, podobna bílému zjevení –, rozrazila okénko dokořán, vpustila dovnitř měsíc, hvězdy, zbloudilou jiskřičku svatojánské mušky a lesknoucí se Petrovy oči.

„Co je?“ vydechla.

„Nic. Jenom tak... Šel jsem náhodou kolem...“

„Hm... To jo...“

A ticho. Noc něco naléhavého šeptala.

„Ty asi hledáš Tomeše,“ řekla Anežka. „Pudete někam za holkama, co?“ dodala a zatrnula nad svou odvahou.

„Oni šli... ale já... asi jsem tak nějak... zbloudil...“

„A na copak jsi myslel, že sis nedal pozor na bludnej kořen?“

„Na tebe,“ zašeptal Petr.

„Co jsi říkal?“

„Nic. Jen tak... Nic...“

Jenže Anežka moc dobře slyšela, co Petr říkal. Naštěstí milosrdná tma neprozradila její ruměnc.

„Počkej,“ řekla, „něco ti dám.“

Podala do tmy bílý šátek s květy vyšíványými ve všech čtyřech rozích. A hned za tím šátkem přirazila okno a vrhla se pod peřinu, zamkla oči a uši na deset západů. Co když se mi vysměje? Teď mě má v moci, má kus mne samotné v ruce, a jestli mne zradí a bude se vytahovat před Tomšem a Šimečkem, těmi nemilosrdnými posměváčky... Hořela hanbou a zavržala hlavu co nejhlouběji pod polštář.

Petr se vracel se svou kořistí, šel pěšinkou podle potoka. Živá voda vyzváněla, stráně hleděly desítkami ohnivých očí. Takovou noc nelze prospat! Na vrbách nad mlýnským náhonem vlály zelené pentličky. Nějaký přespólní kramář se zřejmě vracel z jarmarku a přizdobil si nouzový nocleh zbytky svého zboží. Seděl teď na obrácené prázdné nůši a nacpával si fajfku.

„Tak co, Petře? Dala ti šátek?“

„Jak to, že mě znáte?“ podivil se Petr. Mohl by přísahat, že toho podivného obchodníčka v životě neviděl.

„Chodívám často tudy kolem mlýna,“ řekl cizinec a požitkářsky vypustil pár vonných obláčků, „pamatuju tě ještě jako takhle malýho kluka. Táhle v tůni jsi chytával bělice. Jednou jsi tam spadnul po hlavě, vzpomínáš si?“

Petr už si nebyl ničím jist; dnešní noci mu všechno připadalo povědomé, ale přitom jako by vše viděl poprvé v životě.

„Jen se na sebe podívej,“ řekl kramář, „jen se podívej, tůň je dneska jako zrcadlo.“

Petr si již před chvílí povšiml, že za temnou hradbou rozpukáných vrbových kmenů a za vláním zelených pentlíček stoupá z vodního koryta hustá, stříbřitě chvějivá zář; po vybidnutí, aby tam nahlédl, však pocítil nenadálou úzkost. Otočil se k tomu divnému člověku. Co je to zač? Jeho vousy jsou zelenavé jako slizké řasy z potočního dna a jeho široká žabí huba se bezhlesně směje.

„Bojíš se, Petře?“

„Čeho bych se bál?“

„Že se nepoznáš!“

Petr už dlouho žvýkal nějaké stéblo, ale teprve teď si uvědomil, že má ústa plná hořkých slin.

„Hloupost!“ řekl a naklonil se nad hladinu. V nesmírné černé hloubce se rozpouštěl měsíční kotouč a hvězdy tam vybuchovaly jako prskavky.

„Kde mám hlavu? Co to znamená?“

Kramář pokrčil rameny: „Voda vezme všechno. Je to rozpuštěný čas.“

Obraz Petrova těla se chvěl na hladině, táhl se od břehu až doprostřed tůně, ale čím blíž tomu středu, tím byl rozbitější, až nakonec tam, kde by měl mít hlavu, našel Petr jen míhavé kmitání oslnivých záblesků.

„Ale proč nemám hlavu?!“

„Možná, žeš ji ztratil. Nebo teprve ztratíš.“

„Pro Anežku?“

„Možná...“

Ach, ano, klekni a polož hlavu na špalek, kat se rozmáchne ostrým mečem, ale neboj se ničeho, protože tvá princezna vládne mrtvou i živou vodou, a až tě pokropí, vstaneš ještě krásnější než dřív... Musíš být jednou stát jako beránek pod májí, jako kohout před prastarou svatbou, protože život nabírá sílu z nevinné krve...

Kramář se skřehotavě zasmál. „Na,“ řekl, strhl s větvi hrst pentlicek a vtiskl je Petrovi do ruky, „vezmi je pro ni.“

„Proč jsou tak mokré?“

„A proč bych je taky jinak sušil při měsíčku? Co myslíš? Tak abys věděl, upadl jsem nahoře na brodu a zboží mi uplavalo. Celej večír jsem to lovil!“

Martin Routa vstával v májovém ránu vřdycky časně. A tak i napřesrok o velké slavnosti májů vyšel před chalupu ještě za šera, kdy si nebe teprve protíralo narůžovělá víčka a kohouti si zkoušeli hlas nanečisto. Vyšel, aby mohl pozorovat temné postavy, rozklepané chladem a obavami, jak opatrně otvírají domovní dveře a branky plotů, jak se snaží, aby nepůsobily sebemenší hluk, a neupozornily tím na sebe obyvatele okolních chalup, kde se zřejmě také spí jen na půl oka. Bavil se oživlým svědomím vesnice, těmi přízraky utajovaných činů, směšnými tím, jak horlivě pátrají u svých prahů, jestli tam přes noc nevypučel usvědčující nápis:

U Bártových koní žebra o sebe zvoní

Vávrovo krávy mají dlouhý krky, protože jim dává moc vysoko žlaby

Šipka: Tudy chodím k lesu, pod kabátem flintu nesu

A což teprve ty cestičky, vysypané ze slaměné řezanky či otrub a spojující chalupy, jejichž srdce tíhnou k sobě!

Nikdo nikdy neviděl píšící ruku; tihle veřejní žalobci byli nepostižitelní a věční. Marň číhal ne jeden nazlobený sedlák se sukovicí za vraty; celou noc nedokázal udržet bdělou pozornost, jen na vteřinku se mu přimhouřily oči – a už tu byl zase nápis! A tak důkladný, že vydržel i trojí drhnutí vodou a rejžákem! Psavci mívali tajné spojence (kdo by se nechtěl dozvědět nějakou pikantnost o svém sousedovi?) a vždycky včas uskočili do nějakého spásného dvora.

Martin se už chtěl zasmát, ale jak se přitom mimoděk obrátil, zamrzl mu smích na rtech. Štětka namočená ve vápenném mléce vykouzila na boční stěně jeho kůlny obrovské srdce a od něj po celé délce plaňkového plotu šipku mířící hrotem k pěšině, co vede dolů podél potoka: *Klape si mlýn při potoce, Anežčino mele srdce!*

„Anežko!“ zařval Martin, sotva vrazil do světnice, „ta paráda venku ať zmizí dřív, než vyjde slunce!“

Tomeše se později zeptal, jen tak, jakoby mimochodem, mezi řečí: „Nevíš, kdo chodil dneska v noci psát?“

„Nemám ponětí,“ řekl Tomeš, ale otci se zdálo, že se potouchle šklebí.

Anežka zarputile drhla obrovské srdce, stěna plakala pod kartáčem mléčnými kapkami, ale přesto se to znamení zažíralo stále hlouběji do hrubých prken.

„Neříkejte?!“

„S tím blondáčkem ze mlýna?“

„Že by tam vzali takovou...? Jo, to takhle, kdyby u Jirmalů měli dceru, to by byla partie do mlejna! Nebo obráceně!“

„Svatá pravda! Vždyť je to jedno, kdo je navrch a kdo vespod. Hlavně aby byli oba stejně těžký!“

Všichni sousedé se zasmáli nad nečekaně vydařeným přirovnáním.

A zatím Anežka jako kajícnice odstraňovala srdce před zraky všech, brečela přitom vztekem a ponížením a stoupající slunce jí vbodávalo do zad první žhavé paprsky letošního jara.

Také na mlýně bylo patřičné znamení: *Petr si dělá do vsi procházky, protože jsou mu milý Routovic provázky*

Mlýnář četl s úsměvem a řekl: „Doufám, že to nemyslíš vážně?“

Syn neodpověděl. Neměl ve zvyku vést hovory s otcem; raději naslouchal vodě, padající z lopatek mlýnského kola, a znal všechny odstíny jejího hlasu. A otec ani nějakou odpověď neočekával, to u nich nebyvalo zvykem; vnímal syna jako tichého a skromného samotáře, o němž byl přesvědčen, že nemá žádný vlastní názor.

A tak *pan otec* vyprášil mouku ze své bílé čepice a vrátil se tam, kde mlýnské kameny drtily poslední zbytky loňské úrody.

Jeňže následujícího rána, když Anežka vyhlédla z okna, spatřila, že do vrcholu hnojiště před chlívkem je vbodnuta čerstvě uříznutá břízka, na jejíchž větvích povívají sytě zelené pentle. Zděsila se: tohle bylo veřejné prohlášení! Nastal konec žertů; Martin si přichystal řemen a klíč od komory, což jsou nezbytné pomůcky otců, jimž se pod okny dospívajících dcer objevují májky.

III.

Zemřela stará Šimečková, porodní bába, jejíž ruka vytáhla na svět většinu těch, kteří teď lhostejně míjeli otevřené okno, za nímž ležela, tichá, nehnutá, s voskově bledou tváří a se svíčkou, plačící horkými krupějemi přes její ztuhlé prsty. Ve chvíli umírání však nebyla sama; usmívala se, protože před sebou viděla červená dětská tělíčka, která křičí a hýbou se a jejichž malinká čela brázdí hlubokými vráskami tisíciletá zkušenost lidského rodu. Ten vír nemluvnat, domáhajících se života, jí zacláněl výhled na vlastního muže a syna. Neviděla je, ačkoliv oba stáli pokorně vedle lůžka. Usmála se a zemřela, aniž by jim cokoli řekla. Starý Šimeček, když pochopil, že už nastalo definitivní ticho, že z těch rozpraskaných rtů už nebude nikdy nic vyřčeno, se prudce (tak prudce, až se to podobalo útěku) obrátil a odešel do zahrady. Opřel se čelem o drsnou kůru jabloně a znovu se snažil domyslet nevyvratitelnost tohoto konce. Ovšemže marně! Naděje, že smrt dokáže něco změnit na nešťastně zvoleném způsobu života, byla jistě bláhová...

Za okamžik ucítil v zátylku synův pohled, ale neměl už ani tolik síly, aby pozvedl hlavu. Mladý Šimeček vypadal v černém svátečním obleku až neskutečně důstojně (Anežka, když ho později potkala, byla na rozpacích, jestli mu nemá raději vykat).

„Za kolik mám vzít tu rakev?“ zeptal se nyní otce.

„Cože? Rakev? Já nevím... Vzádu v parádním pokoji, za postelí, tam naješ jedno prkýnko v podlaze vyndavací... Jsou tam nějaký peníze... Vem je a vyber něco slušného... a nezapomeň muzikantům, hrobníkovi a panu faráři... co se asi tak dává, já nevím... zeptej se někoho...“

Mladý Šimeček horlivě přikyvoval.

„A řekni vdově Trsovej... kolik by chtěla za pěkněj pláč... ale vopravdu pěkněj, ne jako když tahá kočku za ocas... vona to umí, když chce, tak na ní nešetří, dej, kolik si řekne... hlavně ať je to pořádněj pláč, aby nás lidi nepomluvili...“

„Jistě, jak myslíte, tatínku.“

Syn odešel, a stařík tu zůstal sám, zbytečný a ztracený mezi starými stromy. Bloudil bezděčným pohledem po jejich žlutnoucích korunách a takřka bolestně si uvědomoval množství suchých větví, které už dávno volalo po prořezání. Poslední zima zahradu těžce zpustošila, nutno však přiznat, že i on jí zůstal něco dlužen. V loňské přeschlé trávě páchla hnijící jablka. Jejich svaštělá kůže držela dosud původní tvar plodu, ale stačil slabounký dotek, aby se vše rozpadlo na mazlavou kaši... Starého Šimečka napadlo: Co teď? Co já se svými provázky v době, kdy veškerá světská spravedlnost šla k čertu? V celém okolí stačí jen jeden dobrý provazník a Routovo jméno má svůj zvuk. Starý Šimeček uznával (ač trpce!), že Routovy výrobky jsou lepší. Jenže sám nic jiného než provázky neuměl. A tak hlavní obživu rodiny už dlouho zajišťovala jeho žena, úředně zkoušená porodní bába...

V zimě i v létě, ve dne i v noci bušili rozčilení mužové na okna Šimečkovy chalupy: „Honem, už to začíná!“

„No jo, už jdu, to je nákýho kvaltu.“

S rodičkami zacházela drsně, ale sama se bála mít dítě (i zubaři se prý nejvíc ze všeho bojí trhání zubů!). Syna Josefa měla až ve třiačtyřiceti letech a hodně zkusila, než ho ženské, kterým se zařatými zuby udílela pokyny, dostaly z jejího těla ven. Ani novorozence nechtěla vidět; obrátila se tváří ke stěně, a když přistoupil k lůžku manžel, odtáhla se z dosahu jeho ruky.

„To nic, to se stává,“ řekl někdo Šimečkovi chlácholivě.

Jenže od té chvíle se jí už nesměl dotknout nikdy! Odkázala mu ke spaní lavici u pece, převlékala a myla se jen za dveřmi uzavřenými petlicí, ze svého slovníku vyškrtla veškerá slova, která by mohla vzbuzovat nejasné touhy, z šatníku vyřadila všechno, co by mohlo poutat mužskou pozornost. S manželem hovořila jen o praktických věcech, o provozních záležitostech každodenního života. Když se jednou pokusil připomenout manželské povinnosti, její oči zasvítily jako střípky ledu: „Takovej starej, a myslet na tohle! Že ti není hanba!“

Ohradila se lhostejností, jež ji povznášela nad její klientky, nad ty bezduché samičky, které tak často platí bolestí za pár příjemných minut před rádkou měsíců.

„Copak máte těch harantů málo? Copak nemáte doma dost hladovejch krků? Co jste si to, holky, zase nadrobily?“

Byla k nim shovívavá jako Bohyně, chápající lidské slabosti, jimž sama nepodléhá.

Malý Josífek se zpočátku ani v nejmenším nepodivoval nad tím, že se rodiče nikdy nepolíbí, nikdy se navzájem nedotknou, a když spolu hovoří, mají mezi sebou stůl a dívají se při tom každý jinam. Připadalo mu to naprosto normální, a když jednou náhodně zahlédl jakousi dvojici, která se, snad na rozloučenou nebo přivítanou, vášnivě objala, rozplakal se: „Proč jsou na sebe tak zlí? Proč se škrťí a kousají?“

Šimečková zemřela stejně, jak žila. Nepotřebovala nic a nikoho... Její muž stál nyní v zahradě, opřen o kdysi rodící strom (míval výborná panenská jablíčka, ale letos v únoru pukl jeho kmen mrazem), a přežvykoval svou vinu jako dávno zvětralou kůrku.

A zatím se kolem chalupy stahovalo hejno supů, protřelých mrchožroutů se soustrastnými tvářemi a profesionálně usazenými očima. *Peřináři* přijeli s vozíkem, stačilo jim jen kývnutí, a už tahali dveřmi i okny duchny a polštáře, ty kdysi křehce nadýchané obláčky svatebního lože, teď už stokrát propocené, se stopami krve i moči. Vlekli je bez ostychu ke svým domovům, aby do jejich vydulých teřichů mohli zabořit nože a zažloutlé ztuchlé peří proměnit pomocí horké páry a slunce opět v lehounkou nádhery pro dychtivé nevěsty, pro které je dostatek husího peří při vdavkách stejně nezbytný jako zachovalost panenské blány. Nechyběl ani Žid Blejer, jen stěží skrývající radost pod maskou účastného smutku. Posbíral do pytle to, co mu bylo povoleno (a potají i to, co mu povoleno nebylo!).

Když se Josef vrátil, pohled, který se mu naskytl, ho přibil na prahu jako rána kladivem. Prudký průvan táhl prázdňem zotvíraných dveří, oken, almar, šuplíků, truhlic, kredenců a sudýnků (dokonce i kamna byla dokořán!). Nějaké rozsypané písemnosti, které se zřejmě nikomu nehodily, se koulely sem tam po podlaze, podobny listí v podzimní zahradě. Hrst peříček, uniklá z roztržené peřiny, se pomalu snášela od stropu, hebce uléhaje na matčinu tvář. Ještěže se těm nenasytům nehodila i sama nebožka!

Josef zaslechl šramot v černé kuchyňce, prudce se otočil – a hleděl do tváře Žida Blejera, pokorně skloněného pod tíhou napěchovaného pytle.

„Kdo vám tohle dovolil?!“

„Pan otec, prosím... Neráčeji se zlobit... už tady byli peřináři... Já jen zbytky, prosím... Sám jsem pohoršen, když vidím tak málo úcty k nebožce, prosím...“

„Vypadni!“

„Ano, prosím, děkuju uctivě!“ S mnohými poklonami, ale velice rychle vycouval Blejer ze dveří.

Otec stál dosud v zahradě pod jabloní, tak, jak ho syn v poledne opustil.

„Otče,“ řekl mladý Šimeček, snažil se usmívat, ale v koutku úst mu cukalo, „proč jste je nechal vyrabovat náš dům?“

„Teď už stejně na ničem nezáleží.“

„Vám možná! Ale co já? Já si nenechám srát na hlavu jako...“

Včas se zarazil, zaskočen otcovými očima, které se na něj upřely, plny bezbřehé prázdnoty. Hnijící jablka tu páchla a mazlavé hrušky se mlaskavě rozstříkávaly pod podrážkami bot. A v otcových očích byly zotvírány a vyloupeny všechny tajné zásuvky a skřínky; v těch očích spatřil mladý Šimeček rezavou skobu a na ní uvázaný otcův nepříliš podařený provaz se smýčkou na konci.

Zamrazilo ho a rychle po té oprátce sáhl, aby ji utrhl dřív, než se stane příliš skutečnou. Pod prsty ucítil suchý dotek svraskalé kůže na hřbetu otcovy ruky.

„Pojďte domů,“ řekl nezvykle tiše.

A otec poslechl.

IV.

Velká loupež byla plánována již od časného jara; vlastně od té chvíle, kdy vyslaní zvědové zjistili, že zahradník Rorejs zasadil okurky. Byla to tajná záležitost společenstva starších kluků, o níž se Francek dozvídal jen z náhodně zachycených útržků vět. Považovali ho za přílišného mrňouse, než aby mohl být účasten tak významného spiknutí. Francek to bral jako holou nespravedlnost, vždyť Honza Trsojc je stejně starý, a přesto byl do „loupežnické tlupy“ přijat jako rovný mezi rovné! Honza si zkrátka uměl svou drzostí vynutit respekt – a kromě toho on jako první upozornil, že Rorejsova zahrada bude letos hodna zvýšené pozornosti.

Také malý tlustý Taussig se táhl za tou partou jako stín a se slzami v očích, když na něj pokřikovali: „Táhni pryč, židáku, smrdíš česnekem!“ A to si, prosím, schválně čistil zuby zubním práškem a dýchal na kluky, aby se přesvědčili, jak má vonný dech! Dokonce odmítal jíst doma všechna

jídla, do kterých se dává česnek (a to byla opravdu skoro všechna!), brečel a trucoval, dostal od otce nařezáno, ale nebylo mu to nic platné. Druhý den už mu opět zněl v uších ten pekelný sbor výsměšných hlasů: „Co to tu zase smrdí? Není to česnek?“

Francek k tomu nešťastnému tlouštíkovci pociťoval sympatie, protože oba byli stejní vyhoštěnci; to mu však nijak nebránilo v tom, aby na něj pokřikoval spolu s ostatními. Snad si toho povšimnou a uznají jeho snahu!

Okurky se zatím nalévaly, tloustly, jejich matně zelené strupaté slupky lákavě probleskovaly mezi vějíři listů. Rorejs ve svém nerozlučném slamáčku (jen nekrytý krk mívával opálený téměř dočerna) chodil s konví mezi záhony a pečlivě kropil tu štavnatou nádheru odstátou vodou z velkého sudu. Kluci mlsně nahlíželi škvírami v plotě a spiklenecky na sebe mrkali: „Pěstuje to pro nás, co?“

Konečně přišla pravá chvíle; noc byla dostatečně temná. Měsíc si vystýlal nebe jemně roztřepenými stříbřitými mraky a pak do nich rozkošnický ulehl. Na horním konci vsi vyl žalostně pes.

„Cítí umrlce,“ řekl nevzrušeně Honza Trsojc.

„Vážně?“ vyděsil se Francek.

„Seš blbej, nebo co, že to nevíš? Když je takhle divokej měsíc, vstávají mrtví z hrobů a chodívají se podívat na své živý příbuzný!“

Francek by rád zvěděl další podrobnosti o tajném životě zemřelých, ale Honza se od něj demonstrativně odvrátil a připojil se k partě větších kluků. „Rorejs už spí,“ řekl s nadhledem, „dívám jsem se oknem. Zavolám Broka.“

Brok byl zahradníkův pes; přes den uvázan u boudy, v noci běhal volně po zahradě a hlídal. Se psem se v plánu samozřejmě počítalo a Honza už od jara navazoval s Brokem přátelské styky, což se mu nakonec úspěšně podařilo. Na tiché zavolání přiběhl teď Brok k plotu, nechal se hladit skrze plaňky, vrtěl ocasem, olizoval mu prsty a nadšeně očekával svůj pravidelný noční příděl jemných kostiček a mastných chrupavek. Jak vidno, byl to zrádný hlídač!

Když se přes plot přehoupla vlna temných postav a pak na vnější straně plotu narostla utěšená hromádka plodů, příjemně vychlazených noční rosou, povstal najednou tlustý židáček Taussig, a koktaje vzrušením nad velkou příležitostí, kterou nesmí promarnit, pronesl slavnostním hlasem: „A teď pojdte k nám na schůdky, protože vím, jak z toho udělat dobrotu, a mám k tomu to... všechny věci potřebný... připravený!“

Ústa, už už otevřená k uštěpačným poznámkám, sklapla naprázdno. Zcela vyvedeni z míry, šli za ním s náručemi plnými kradených okurek tak

pokorně, jako stádo oveček, a Taussig v jejich čele, rudý a rozpálený svým triumfem, funěl a div nepukal pýchou.

Na čtyřech schůdcích, vedoucích ke dveřím hokynářství, stálo plechové umyvadlo, láhev octa a pytlík soli. Kluci se bez meškání pustili do práce: loupali, krájeli, sypali solí a zalévali hojně octem, až bylo umyvadlo plné „okurkového salátu“.

Nebeská dobrota! Zázrak všech zázraků! Kdyby mi dali jen kousek, docela malý kousíček na ochutnání, myslil si závistivě Francek, když slyšel chroupání, jako by se tu pásla stovka zajíců.

Netrvalo to dlouho (sotva se stačil měsíc dvakrát překulit a z pouhého rozmaru vyměnit stříbrnou peřinu za havranovitě černou), a zmožení hrdinové leželi na schůdcích, krkali, vypouštěli plyny a hledali co nejpohodlnější polohu pro svá nafouklá břicha. Teprve teď, s velkomyslným souhlasem „pánů“, směl i Francek vylovit ze dna umyvadla plátek okurky, plovoucí v octě. Kyselost mu vehnala slzy do očí. Zašklebil se a kýchl.

I Taussig se osmělil ochutnat. Přezraná tlupa si ho teprve teď znovu povšimla.

„Zazpívej nám, židáku!“ řekl někdo.

„Ne, ať se radši pomodlí!“

„On to po našem neumí.“

„Právě proto, bude sranda!“

Taussig se zakuckal na kapičce octa.

„Tuhle jsem nahlídl do tý jejich synagógy v Oujezdě,“ prohlásil rozšafně Honza Trsojc, „a představte si, že tam seděla mrtvola a oni kolem ní křepčili a házeli přes ni popsany špalíky... a vyli přitom jako vlci...“

Najednou se udělala taková tma, že vypravěč bezděky ztišil hlas do tajemného šepotu: „Já jsem se tomu musel smát, ale uslyšeli mě a honili mě až nahoru pod les a zase zpátky dolů k potoku... už ve mně byla malá dušička...“

„Tos měl štěstí, vole, žes jim utek. Židi chytají křesťanský děti a doma si je o šábesu pečou...“

Malý Taussig se vzteky a zoufalstvím rozbrečel: „To přece není pravda!“

„Bodejť by nezapíral! Proč myslíte, že je tak tlustej?“

Mraky se v tu chvíli opět rozevřely jako pár dravcích perutí, jako drápotivě prsty, snažící se poškrabat čerstvě umytou tvář měsíce – a v ostrém kuželu světla stanula na cestě mezi plůtky černá silueta nahrbené postavy s pytlem přes rameno.

„Čert! Pomóóoc, čert!“

Schůdky hokynářství osířely rychleji, než by člověk stačil mrknout; zůstaly tu jen zelení hadi slupek a povalená láhev, od níž se šířila kysele čpící kaluž a pomalu odkapávala z jednoho stupně na druhý.

Hrdinové noci se ploužili k domovům bledí a stále častěji vyhledávali křoviny, aby tam v ústraní ulehčili útrobám, v nichž jako by jim najednou ležely celé řůry kamení.

Ale to ještě nebylo nic proti tomu, co je čekalo doma! Tak slavný hromadný výprask tato obec ještě nezažila! A všichni okurkoví spoluspiklenci (kteří si potom nemohli týden pořádně sednout a dva týdny se nemohli podívat na okurku, aniž by se jim zvedl žaludek) se shodli na jedné věci: že jejich utrpení zavinil především ten „zatracenej, hnusnej, smradlavej Taussig“!

Taussig starší, vážený obchodník (to zní lépe než hokynář) a člen představenstva oujezdské židovské obce, měl v té době mnohem větší starosti než nějaká uličnictví nezdárného syna. Rozčiloval ho ten drzý šnorer, ten Blejer, který se sem vetřel, usmívá se jako nevinátko, ale je jisté, že bude chtít Taussiga vyřadit od jeho stálých *kunčaftů*. Zatím spává někde ve stodole na slámě, pytlík s penězi přivázaný řemínkem na holém těle, a směje se do vousů, které jsou zastříženy zcela nežidovskými – i to je Tausasigovi, který chodí do modra vyholený, nesmírně podezřelý. Kdo ví, kde se tu vlastně vzal, který ďábel ho vytrousil ze svého pytle s hříšníky, když za bouřlivé noci přelétal svěřený zemský okrsek. Blejer tu prostě najednou byl, snad trochu ošumělý, ale s jiskrnými očima a hbitými pohyby; jeho mládí a zdravé nohy mu dovoľovaly chodit po vsích a obchodovat dům od domu. Taussig po čuchu poznal, že tenhle Blejer se v *handlu* vyzná. A jako by to tušil; do roka Blejer koupil starý, zchátralý dům nad rozcestím, kde se říkávalo U Čiháků. Šikovné místo! Taussig, když se to dozvěděl, tloukl se zoufale pěstí do čela: „Tak šikovné místo, jak mohl Adonaj dopustit, abych byl takhle raněn slepotou, a nepoznal, jak dobré je to místo, protože se tam křižují tři cesty!“

Taussig ovšem nebyl takový hlupák, jakého ze sebe dělal. Dávno už věděl, že musí jednat dřív, než ho ten přivandrovalec Blejer dočista zneškodní. Přes strýce od druhé sestřenice, který byl dobře zavedeným advokátem v Plzni, dostal echo a včas investoval do pozemků na vrchu Chomli u Radenic. Bezvýznamné pozemky, jen kamení a jíl, nic pořádného tam

neroste a lidská noha se tam neukáže, jak je rok dlouhý. Všichni se smáli: „Starej Taussig se zbláznil!“

A on jen zdrceně přikyvoval: „Ojoj, zase mne napálili, ze všeho zlata mi už zbývá jen to mé zlaté srdce!“

Ale doma, kde ho nikdo neviděl, si mnul ruce, až mu lupalo v kloubech, a hlasitě se smál svému zmučenému obrazu v zrcadle.

A Blejer zatím nosil veřejně svůj zdravý, do úsměvu vyceněný chrup po obcích. Mnohá selka, která vyšla vybrat vejce ze slepičí posady, je ještě ani nestačila přepočítat, a už cítila v zádech pronikavý pohled. Uplivla si leknutím, když se ohlédla, a on tu Blejer: černý, vousatý, usměvavý, v nahrbeném postoji zpola pokorném a zpola číhavém. Hlubokým sametovým hlasem zrádných našeptávačů chrлил lichotky a jeho oči temně žhnuly.

„Jak vy to, teta, děláte, že pořád mládnete?“

„I vy lichotníku!“

„Zamlouvám si u vás první tanec o posvícení.“

„Roztočíme to?“

„Roztočíme,“ přivřel spiklenecky oko. „A nějaký vajíčko na prodej by bylo?“

„Bylo...“

Jemně, velice jemně (hbité dlouhé prsty mu jezdily jako virtuosovi po klávesách koncertního křídla) ukládal křehké schránky nenaplněných životů do svého takřka bezedného koše. „Padesát osm, padesát devět, šedesát...“

„Šedesát dva!“

„Ale kdež, šedesát, vidíte, že je počítám před vámi.“

„Jste starej zloděj!“

„Ale kdež... jestli jsem se snad spletl... tak jedině proto, že jsem se zadíval do vašich očí, místo abych si hleděl obchodu...“

„I vy jeden!“

„Svatá pravda, zapomínám počítat, a sám sebe šidím. Tak tady máte za těch jednašedesát.“ Pleskl ji po kyprém zadku, až slastně vyjekla, do ruky jí vtiskl hrst mincí a zmizel jako pára zpod pokličky.

„Počkat,“ vzpomatovala se selka, „ale to je přece... málo!“

Pozdě. Ošidil ji jako vždycky, právě tak, jako ji ošidí i zítra a pozítří. A přesto mu to bylo trpěno. Na otázku „proč“ by ovšem nikdo neuměl rozumně odpovědět.

V.

Franckův strýc Václav miloval nade všechna jídla „nadrobíno do kafe“. To se posadil na svou stoličku u kamen, na kolena si položil hnědý polévavý hrnec a vlastním štěpařským zavírákem krájel chléb na úhledné kostičky tak dlouho, dokud jimi nezaplnil zmíněnou nádobu alespoň do dvou třetin. Poté navrch nalil horkou, hodně oslazenou meltovou kávu s mlékem a zabodl do vzniklé šlichty polévkovou lžící; zůstala tam sama stát, zatímco ode dna stoupaly bubliny jak z močálu. Překonal svou netrpělivost a posečkal, dokud se chlebová hmota řádně nerozloží. Teprve pak se znovu chopil lžice a pilně nabíral, nechával rozpouštět chlebové hedvábí na jazyku, přivíral oči a příjemně snil. V takových chvílích se pro něj zastavoval čas. Po celodenní dřině na poli a ve stáji mu trnul každý sval a z kafeče k němu stoupal vlahý oblak mdlé malátnosti, opojná vůně, připomínající zapařené žito...

Bohužel, nic netrvá věčně; i tady nakonec lžice cinkla o dno, a nezbyvalo nic jiného než se zvednout a začít znovu myslet na to, co bude zítra, jestli ozimy vzejdou, jestli nepřijde sucho, mokro nebo krupobití, jestli posekat louku, nebo raději opravit žebříňák, jestli ta obsílka soudu je už skutečně poslední, nebo se ten spor se sousedem o mizerný půlmetr meze potáhne ještě další rok, a advokáti budou užírat z krvavě vydřených úspor jako smečka hladových vlků... A nezbude mu než se v zase v tom celodenním kolotoči těšit na tu jedinou podvečerní chvíli.

Při obřadném krájení chleba nesměl být strýc rušen; jeho žena Marie se pohybovala světnicí po špičkách. Poslední dobou si zvykl číst při kafi noviny. Rozložil před sebou velkou plachtu *Rolnického kurýra*, ohradil se těmi novinami, plnými inzerátů a vřelých doporučení na nejružnější úžasné věci: od parní řezačky, samosmetáku a moderní žehličky, plněné dřevěným uhlím, až po nové, zaručeně účinné žaludeční kapky. Věci, které strýce vzrušovaly, potřebovaly být sdíleny, aby se potvrdila jejich úžasnost, proto občas nahlas předčítal úryvky různých článků. A bylo na tetě, aby pokaždé spráskla ruce a vykřikla: „Šmarjájosef, no tohle!“ Dá se říct, že velice brzy zvládla tento svůj nezastupitelný úkol – a zvládla ho na výbornou!

Jednoho dne však strýc narazil na oznámení, které mu opravdu vrazilo dech. CHCETE SE STÁT NEOMEZENÝM PÁNEM SVÉ BUDOUCNOSTI? ptal se tučný titulek. Kdo by nechtěl? CHCETE ZAJISTIT SVÝM DĚTEM HOJNOST? Děti, no... pravda, Pánbůh nám je nepřál, ale co není, může ještě být, a kdyby ne, tak si najdu v něja-

kém sirotčinci šikovného chlapce... Strýc se začel do textu článku, a nedonesl lžíci k ústům: Nějaký pan Albert z Plzně sliboval zprostředkovat velice levnou cestu do Ameriky, včetně vystěhovaleckého pasu a koupě jakéhokoliv množství půdy. Jakéhokoliv! A strýc si s trpkostí vzpomněl, že ho pozítří opět čeká soudní stání kvůli té nešťastné mezi.

„Marie!“ zvolal mocným hlasem, ačkoliv teta stála na krok od něj (on ji však přes rozevřené noviny neviděl). „Marie, přines mi nějaké pero, inkoust a papír!“

Ono se řekne: Přines! Jenže inkoust už dávno vyschnul, pero zrezivělo a jediným papírem v domácnosti jsou právě tyto noviny. Tetě Marii nezbyvalo než zaskočit do krámku k Židovi.

Vyběhla před chalupu; sníh už dávno nekřupal, ale měkce objímal nohy. Nastal čas, kdy po cestičkách, prošlapaných mezi ulehlymi závěsemi, putoval bláznivý smích, kutálely se tudy kotrmelce, vezla se tlustá břicha *přežravců* a *všehožroutů*, plná záplatované pýchy a loňské slámy. Ke slavnému pohřbu Masopusta vyzváněly pukající ledy, Země plakala všemi škvírami a Smrt se posilovala sklínkou slivovice, podávanou ochotnými strejci s červenými nosy (i Smrti může být zima!). Koňský zadek se pohádal s koňskou hlavou a medvěd vedl opilého medvědáře. Teta se zapletla mezi spoustu chňapajících rukou, obklopily ji ze všech stran jako pohádková houština, obrůstající zakleté hrady...

„Pusťte mě, neblázněte!“ pokoušela se o chabou obranu, ale její slabý hlas zanikal v jekotu a chechotu.

„Vykup se, nebo pojď s námi!“

„Já na vás teď nemám čas....“

„To na nás neplatí, teta, čas není naším pánem! Jedině zlatáčky, měďáčky, stříbrňáčky, to, co se kutálí, to, co si samo hledá díry v kapsách, aby se mohlo rozběhnout do světa!“

„Pusťte, já musím...“

„Jedině umřít se musí!“ Teta vyjekla leknutím, když se nad ní sklonila slaměná Smrt.

„Vy-kou-pit, vy-kou-pit, vy-kou-pit...!!!“

Vztekle rozvázala šátkový uzlík a hodila mezi ně své poslední drobné. „Na, nažerte se, vydríduši! Za co teď koupím pero a inkoust?“

„Moje péro by ti nestačilo?“ ukázal Bakchus do svých širokánských kalhot, vycpaných senem.

Teta zrudla, kolem slzících očí se jí sráželo jíní. Zůstala na sněhu jako zbytečná černá hromádka. Maškary táhly dál, hledaly jiné oběti.

Ale Smrtka (zvyklá měřit všem spravedlivým dílem) se přece jen ještě otočila: „Pamatuj si, že s koněm se chodí ke kováři, s láskou k milému, s hříchem k faráři, s nemocí k doktorovi a s prázdnou hlavou k učiteli!“

K učiteli... no, pravda! Ten by mohl půjčit pero a trochu inkoustu pro Václava! Pro bývalého nejlepšího žáka Václava! Pro mudrlanta, který má v hospodě hlavní slovo, ať už se mluví o politice, daních, neobyčejných nových strojích, nebo červince prasat. Václav je pokladnice moudrosti, živoucí naučný slovník, zná spoustu slov po latinsky, po německu i taliánsku. Není to zkrátka jen tak obyčejnej chalupník, ale into... imto... impotentní člověk!

Škola byla až v Oujezdu a silnici, která se zvolna táhla do nekonečného kopce (říkalo se jí Dlouhá míle), zametal vítr ostrý jako břitva. Marie si obalila tvář šátkem a hřála se v obláčku vlastního dechu.

Učitele našla doma, v úzkém pokojíku vedle třídy, kde trávil své staromládenecké dny, obklopen neladnou směsicí knih a letité špíny. Marii především napadlo, že by to tu potřebovalo uklidit, její svědomité srdce se sevřelo úzkostí nad takovým nepořádkem. Učitel se místo pozdravu rozkašlal a obrátil k ní utrápené oči. „Promiňte,“ zašeptal a vyplivl hleny do kapesníku, „přejete si?“

Marie zůstala stát jako oparená. Očekávala známou dobráckou tvář starého učitele, a mladé, průzračně modré oči ji zaskočily. Tomuhle jméno nějakého bývalého žáka Václava nic neřekne.

„No, tak! Přejete si?“

„Inkoust, pero a papír!“ vyhrkla a zrudla.

„K čemu?“

K čemu? To je otázka! Můj muž chce pomocí napsaných slov lovit své štěstí; a jestli je to jeho štěstí, pak je to i moje štěstí, protože moje štěstí je v tom, vidět ho šťastného... Teta sama nevěděla, co všechno zmateně a nesouvisle vykoktala; snad místo ní mluvila nějaká cizí ústa. Učitel pochopil a hořce se usmál. Řekl něco v ten smysl, že všude chleba o dvou kůrkách, že bory šumí po skalínách a v sadě skví se jara květ. Jenže Marie trvala na tom, že Amerika je zaručeně mnohem lepší, protože to píšou v novinách.

Učitel před ní rozvinul potřhanou, mnohokrát podlepovanou mapu světa. „Podívejte,“ ukazoval. Mapa se mu vysmekávala a kroutila do původní ruličky; nakonec vztekla přimáčkkl kolenem Evropu i s Asií k pelesti postele a křikl na Marii: „Držte ten druhý konec, sakra! Takhle, no... Tak se na to podívejte. Tohle modré je oceán...“

„Všechno to modrý?“

„Jo, všechno to modrý.“

„A ten... oceán... to je nebe?“

„Ne, voda. Samá voda!“

„To bylo ještě před stvořením světa?“

„To je pořád!“

„Vy se pletete, pane učiteli. Bůh stvořil nebe a zemi. Voda byla předtím... A pak už jenom při potopě. Je snad na tý vaší mapě potopa?“

„Ne, jenom oceán...“

„No, tak vidíte, že se nemusíme ničeho bát. Od vás teď potřebujeme jen pero, inkoust a papír.“

Učitel docela ztratil nit, zapomněl, co chtěl původně říct, ačkoliv měl připravenou děsivou vizi rozbouřeného moře, lodí klesajících ke dnu, prerie, plné krvežíznivých divochů a drsných rabijátů, mračen žravých kobylek, žáru, v němž země puká žízni, a lijáků, v nichž všechno utone. Ano, potopa, jenže...

Evropa se mu vysmekla zpod kolena, rachotivě se srolovala a zvířila obláček prachu, který ho vydráždil ke zběsilému kašli. Dokonce i sklo v okénku pokoje se rozdrncelo tím křaplavým úpěním zmučených plic. Když se uklidnil, vyndal ze zásuvky kalamář plný inkoustu, složku linkovaného papíru a ocelové pero s novou dikobrazí násadkou a dal to všechno Marii s dobrým vědomím, že udělal, co mohl, aby ji odvrátil od riskantního úmyslu.

Strýc zatím doma hořel netrpělivostí. Sesumíroval si už v hlavě celou odpověď a nejmíň dvacetkrát si ji v duchu přeříkal; jakmile spatřil psací náčiní, lačně se po něm vrhl. Div si přitom nepřekousl jazyk, jak úporně vytácel zákruty písmen. Pero nazlobeně skřípalo a poplivalo ho inkoustem.

Dopis byl odeslán a následující týden plynul čas v mlečické chalupě v napjatém očekávání. Konečně přišla stručná odpověď.

„I safraporte,“ promnul si strýc kníry, nasáklé cikorkou, a zavolal svou ženu, „potřebujeme složit zálohu. Osmdesát zlatejch!“

„Tolik peněz!“ spráskla Marie ruce.

„Tak je odněkud přines. Ale napřed mi postav na kafe.“

Marie postavila na kafe, pak si uvázala sváteční šátek a s těžkým srdcem se vydala za bratrem.

Martin byl nenadálostí návštěvy naprosto vyveden z míry. Všiml si, jak sestra za ta léta zestárla. Zdálo se mu, že síť vrásek v její tváři ještě více prohloubila onen dobromyslný výraz, často hraničící s prostoduchostí. Chvilí tak proti sobě stáli poblíž dveří a Marie se tvářila jako bázlivá ne-

věsta před svatební nocí. Posléze si Martin uvědomil, že by měl být starší sestře vděčný za útočiště, jež mu poskytla v kritických letech dospívání, a pozval ji ke stolu.

„Hanko, uvař kafe!“

„Kafe radši ne,“ špitla teta.

„Tak šípkovej?“

„Třeba...“

„Uvař šípkovej! A vyndej náky buchty, jestli zbyly od neděle!“

Následovala chvíle trapného ticha a po ní nezbytné vzájemné otázky, jejichž odpovědi nikoho nezajímaly: co děti, co dobytek, co zdraví, jak se urodilo, povzdechnutí, že tak bídný rok a nanicovaté počasí nepamatuje ani stoletý zvoník Matějček... Nakonec to už Martin nevydržel, a udeřil přímou otázkou: „Co ode mě chceš?“

„Peníze,“ špitla Marie, a ačkoliv to slovo jí sklouzlo se rtů tišeji než zašvelení vánku, tenhle vánek postačil k tomu, aby zastřel Martinovu tvář neprostopnými bouřkovými mraky. Překotná a zmatená sprška tetiných slov, která následovala, nemohla už na věci nic změnit.

„Prodej krávy, a budeš mít,“ řekl Martin stroze.

„Stračenu a Lysku? To snad, bratře, nemyslíš vážně?“

„A ty se chceš s kravama plavit přes moře?“

Tahle otázka ji vyvedla z míry. Vstala a nechala čaj netknutý (musí co nejrychleji domů a zeptat se svého Václava, co bude s kravama...). Už byla mezi dveřmi, když se najednou rychle vrátila: „Bratře, pojed' s námi! Ty se svým řemeslem... provázky by tam dobře šly... tam je jistě málo provazníků... a k tomu ještě tolik polí, kolik tady nemá ani... ani Jirmal... ale co Jirmal, ani kostelecký hrabě Leopold!“

„Víš, Marie, člověk má jenom dvě ruce. A víc než jedno sousto se do huby nevejde.“

Marie si smutně urovnala šátek: „Tak se tu tedy mějte... Spánem-bohem...“

„Přeju vám šťastnou cestu.“

V neděli, cestou od kostela, se nemluvalo o ničem jiném než o tom, že „mlečicej Venca“ pojede do Ameriky a zbohatne. Někteří mu záviděli jeho odvalu, jiní se smáli jeho bláznovství. Marie se červenala a upírala oči do země, zato strýc si výbojně nakrucoval kníry.

Byla to ovšem zase Marie, která vešla k Židu Blejerovi do jeho krámků na křižovatce tří cest.